Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

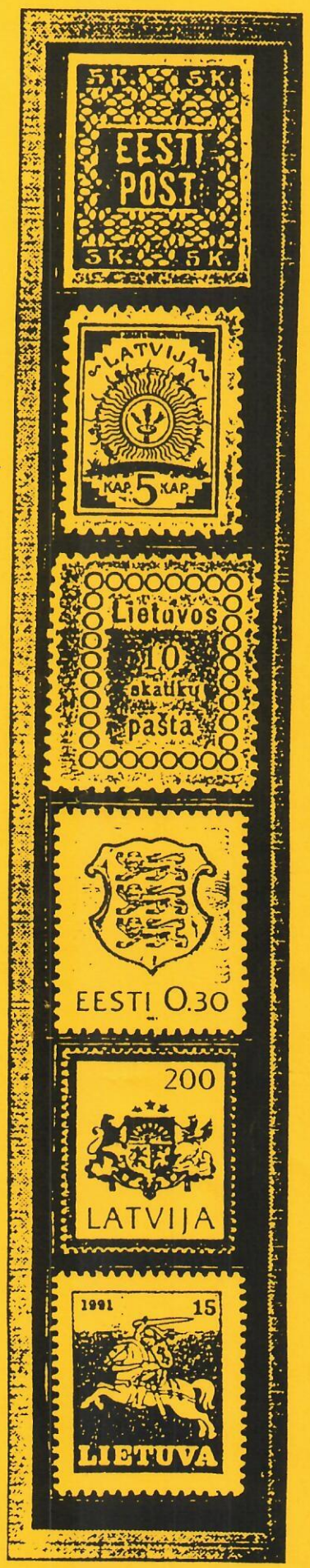

Giro André - 11.56060.

FILATELISTENGROEP
"HET BALTISCHE GEBIED"

Adressen en andere gegevens:

Voorzitter:
R.W. van Wijnen,
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. 085 - 513484

Vice-voorzitter,
tevens eindredacteur:
S. Reurich,
Bremstraat 80,
6813 EN Arnhem,
tel. 085 - 512498

Secretaris, tevens
penningmeester:
A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 05255 - 3124

Veilingcommissaris:
G.A. Vogel
Wijnesteinstraat 3,
3431 EV Nieuwegein,
tel. 03402-31498.

Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Tiel: onder nummer V157340

Lidmaatschap:
f 30,— per jaar.
Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding *f* 10,— gevraagd naast het lidmaatschapsgeld.

Losse nummers: Losse nummers van het blad (voorzover nog voorradig) zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor *f* 7,50 per stuk (na nr. 20 *f* 10,—), verhoogd met de portokosten. Kopieën van oudere exemplaren, voorzover voorradig, zijn verkrijgbaar à *f* 5,— per stuk, eveneens verhoogd met de portokosten.

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v. Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied' te 't Harde.

Volgende bijeenkomst: zaterdag **28 oktober 1995** in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen. Aanvang: half elf 's ochtends.

Is uw adressering correct? Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.
Wij willen graag voor een correcte verzending zorg dragen!

Het Baltische Gebied,
Nr. 26, juni 1995

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

onderwerp:	*auteur/bron:*
Ledennieuws	3
Kort verslag van de bijeenkomst van 15 oktober jl.	O. Petri / 3
Beste mensen	R. van Wijnen / 5
Nog niet eerder gezien...	A. de Bruin / 6
Russische postcensuur in het Balticum tijdens WO I (1914-1917)	A. Epstein / 11
De postale ontwikkelingen in hedendaags Estland	J. van Heeswijk / 30
Letland: nieuwe ontwikkelingen V	R. van Wijnen / 40
Fouten in Sovjet-stempels, gebruikt in Letland	J. Ozoliņš / 47
What's in a name...?	R. van Wijnen / 56
De postzegels van Letland, deel 5	J. Poulie / 68
Ontvangen, gelezen en te lezen	R. van Wijnen / 77

Het tweede deel van 'Plaatfouten in de Letse landswapen-zegels' van N. Jakimovs is in verband met de plaatsruimte verschoven naar het volgende nummer.

LEDENNIEUWS

Contributie

Er zijn nog steeds leden die hun contributie voor het jaar 1995 (en zelfs enige leden voor 1994!) nog niet hebben voldaan. De door mij (de penningmeester) in het vorige blad voorgestelde vrijwillige individuele sponsoring blijkt voor een deel te werken. De totale extra baten hieruit bedragen voor het jaar 1995 *f* 115,—. Niet al te veel, zult u misschien zeggen, maar alle beetjes helpen en we zullen toch inventief moeten zijn, willen we ons relatief lage contributieniveau willen handhaven. Zoals reeds in het vorige nummer gememoreerd, handhaven we voorshands de jaarlijkse contributie op *f* 30,—. Het entreegeld blijft eveneens ongewijzigd op *f* 10,—.

Nieuwe leden:

— per 1 maart 1995:
de heer Dr. Peter Feustel te Hamburg, Duitsland.

— per 22 april 1995:
de heer drs. R. onder de Linden te Soest.

— per 1 juni 1995:
de heer A. Speeckaert te Vilvoorde, België.

Opgezegd:

— Paul Burega te Canada.

Overleden:

— op 22 maart 1995:
prof. dr. G.C. Maarleveld.

Ruiladres:

— Rein Piller, Lembitu 4-16, EE 2100 Rakvere, Estonia.
Hij vraagt serie's met honden of katten, hij biedt aan oud en nieuw, FDC's enz. van Estland.
Voertaal: Engels.

Kort verslag van de ledenbijeenkomst van 22 april 1995

OLAV PETRI

1. Op deze dag vonden 35 leden de postzegels belangrijker dan de bloesems en kwamen derhalve naar Geldermalsen.

Drie leden kwamen voor het eerst naar de bijeenkomst: André Vandevoorde (Brussel), Herbert Schenkman (Voorst) en Paul Ufkes (Apeldoorn), terwijl de voorzitter één nieuw lid kon verwelkomen: de heer Rob onder de Linden. Tijdens een korte stilte memoreerden wij ons overleden lid, de heer prof. dr. G.C. Maarleveld uit Ede. Namens onze vereniging heeft de secretaris een condoleancebrief geschreven aan mevrouw

Maarleveld, waarin onze oprechte deelneming wordt betuigd.
Bericht van verhindering was ontvangen van de heer Menzen (i.v.m. Baltica 1995) en de heren Reuderink en Boot. In de BRD hebben we een nieuw lid, de heer dr. Peter Feustel.

2. Ten aanzien van Baltica 1995: deze vindt plaats op *7 en 8 oktober 1995*; tot 20 juni kan men zich voor deelname aan de tentoonstelling aanmelden.
De mogelijkheid van een groepsreis per bus bleek in het verleden weinig aantrekkelijk. Reizen dus op eigen gelegenheid of via carpooling.

Postzegelbeurzen zijn soms teleurstellend. De voorzitter vertrok met een lege koffer, doch op hoop van zegels naar Parijs. Hij had een prettig verblijf in de hoofdstad, maar hield aan de trip geen zegels over.

Exposeren levert overigens voor onze leden leuke erkenning op: Ivo Steijn, de beide heren Vogel en de voorzitter zelf brachten edele metalen naar huis uit IJmuiden en/of Doetinchem.

3. Op het verzoek van een Estische club om uitwisseling van beider bladen gaan we als vereniging beleefd toch maar niet in. Het kost ons veel portokosten en erg informatief zijn de bladen niet voor ons: wie beheerst er trouwens het Estisch? En wie kan daarginds goed Nederlands lezen? Joop van Heeswijk zal echter op persoonlijke titel een vorm van uitwisseling verzorgen.

4. De kascommissie zal op korte termijn aan de slag gaan. Sterker nog: ter plekke is een datum afgesproken waarop alle bescheiden de revue zullen passeren. Door droeve persoonlijke omstandigheden bij de penningmeester was zulks niet eerder mogelijk.

5. De discussie over de literatuursubsidie voor gespecialiseerde verenigingen vormt de hoofdmoot van het overleg op 22 april van het LOG. Afwachten maar. Er zal altijd wel een batig saldo blijven, maar wellicht kan dit verhoogd worden door gezamenlijk met andere gespecialiseerde verenigingen de verzending van de verschillende bladen door de PTT te laten verzorgen. Daar kleven echter nog een hoop bezwaren aan en een en ander is nog onderwerp van studie.

Het bestuur zal ook bezien of de veilingen levensvatbaar zijn. Momenteel komen we ondanks de gebleken animo nauwelijks uit de kosten.

De gedachte aan rondzendverkeer is interessant, maar ook hier speelt het kostenaspect. Denk maar eens aan de porti en de verzekeringskosten. Het onderlinge postzegelgebeuren verloopt overigens toch het meeste per afspraak en aan de tafels in Geldermalsen.

6. Joop van Heeswijk maakt de leden attent op een interessante Baltische dag (niet speciaal postzegels) in Harderwijk. Het wordt wel even zoeken, want we weten wel de datum, doch door de summiere informatie van de begeleidende brochure verder alleen de plaats waar: het 'Randmeercollege'. Het valt te verwachten dat de dag in de morgen begint en ergens in de middag of avond wordt afgesloten.

7. Wat een geluk dat iedere keer weer schitterende dia's vertoond kunnen worden. Hoewel, het is niet een kwestie van geluk, maar van inzet. De voorzitter had samen met Sijtze Reurich weer een serie samengesteld, nu met plaatsnamen en veranderingen daarin als onderwerp. Na zo'n inspirerende sessie gaat menigeen weer eens speuren in zijn collectie. Eigenlijk heeft een Balticum-verzamelaar nooit doubletten, zo lijkt het.

BESTE MENSEN...

RUUD VAN WIJNEN

Uw bestuur tracht tijdens het vergaderdeel van onze bijeenkomsten u nog wel eens enthousiast te maken voor bezoek of deelname aan tentoonstellingen.
Te bezoeken exposities worden vaak opgeluisterd met de aanwezigheid van handelaren. En laten we eerlijk zijn, wie spurt en neust niet graag langs de bakken en albums op jacht naar ontbrekende zeldzaamheden voor de eigen collectie. Daarna de kaders langs, genieten van het moois van anderen, van bekend of juist zeer onbekend terrein. Kortom, aangename uitjes, ook omdat ze nogal eens plaatsvinden in exotische oorden, zoals IJmuiden (goed Indiaas restaurant) en Doetinchem (veemarktkoffiehuis met gehaktballen).
Deelnemen echter, voegt nog het nodige toe. Vrijdag al op stap naar een uithoek, je verzameling ophangen en daarna genood zijn bij de opening door steevast de burgervader, z'n loco of (wat mager) een wethouder. Die hebben, ook steevast, allemaal ooit verzameld, maar bleven steken in het sigarendoosniveau. De jury gaat aan de slag, de spanning stijgt. De beoordelingen worden bekend en dan is het bijna altijd prijs. Inzenders zijn boos, verdrietig, terneergeslagen, soms opgelucht of blij verrast. Een gesprek met de beoordelaars kanaliseert de emoties, of niet...

Als verzamelaars van de Baltische landen hebben we het nadeel dat het gros van de juryleden weinig tot niets weet van ons gebied. Dat valt hun niet al te zeer te euvelen, je kunt niet van alle markten thuis zijn. Maar het kan wel leiden tot onverkwikkelijke beoordelingen of 'tips'.
Toch is tentoonstellen leuk, als je maar voor jezelf duidelijk hebt waarom je mee wilt doen.
Wil je een zo hoog mogelijke beoordeling of wil je allereerst op je eigenste wijze anderen laten genieten van jouw verzamelplezier? In het eerste geval conformeer je je aan de regels van het tentoonstelspel, in het tweede geval volg je je eigen inzichten, met de kans dat het met de punten 'niks' wordt.
In elk geval dwing je jezelf bij inschrijving voor een tentoonstelling na te den-

ken over wat je wilt laten zien en hoe. En dan aan het werk met je bladen.
Diverse leden waren de afgelopen maanden actief op tentoonstellingen of zullen dat binnenkort (weer) zijn, van IJmuiden tot Helsinki, van Lisse tot Soest. Iedereen proficiat: Ivo Steijn (IJmuiden/Helsinki), Gerrit Vogel (Doetinchem/Lisse), de andere Vogel (Doetinchem), de heer Van der Flier (Maastricht) en Ruud van Wijnen (IJmuiden/Doetinchem). Iemand vergeten?
Wilt u ook eens gaan tentoonstellen, maar nog watervrees? Uw bestuur is altijd bereid u met raad bij te staan en wellicht tot ziens op de 'Baltica '95' in Soest, van 6 t/m 8 oktober aanstaande.

Over de inhoud van dit blad ditmaal geen beschouwingen, wel twee niet onbelangrijke opmerkingen.
Voor de eerste maal publiceren we een bijdrage van Alexander Epstein uit Tallinn. We hopen op meer. En Litouwen? Ach, alweer niets over 'Der Dritte im Bunde'. Helaas, maar wie kan en wil schrijven?

Iedereen nog een prettige vakantie gewenst.

Stempel auf Geldüberweisungen von allen Postabteilungen auf 4.05.1990 (nach Wiedererklärung der lettischen Republik). Habe auch etwas von Estland und Litauen.
Jānis Ozoliņš, Postfach 22, LV-2125 Baldone, Lettland.

NOG NIET EERDER GEZIEN...

ANDRÉ DE BRUIN

Enige tijd geleden kocht ik op een veiling een 'Ober-Ost'-kaart, die ik u niet wil onthouden. Natuurlijk is het bekend dat 'Ober-Ost'-briefkaarten met voorgedrukte tekst voorkomen. Te denken valt in dit verband aan briefkaarten met prijslijsten van postzegelhandelaren en de zeer schaarse en door Wolf Rötger beschreven kaart met het verzoek om geld, welke alleen naar de USA mocht worden verzonden.

Vertaling:

Duitse hulporganisatie
van Lijfland, te Riga,
Grote Kasteelstraat 13/15
Sectie I: Verblijf op het
platteland voor Duitse
stadskinderen

Hooggeëerde Heer,

De wereldoorlog, die ook ons eigen vaderland zwaar op de proef heeft gesteld, nadert nu haar ontknoping. Daarom moeten we juist nu alle krachten bundelen om, terwijl de een de ander helpt, vol te houden. Onze toekomst, zoals ook de toekomst van ons groot Duits vaderland, rust op de kracht van de opgroeiende jongeren. In de grote steden, in het bijzonder in Riga, zijn de voedselproblemen onmiskenbaar, op het platteland daarentegen zijn deze aanmerkelijk gunstiger. Dit geldt met name voor die streken die nog niet door het oorlogsgeweld zijn getroffen. Daarom heeft de Duitse hulporganisatie van Lijfland te Riga, ondersteund door de Duits-evangelische hulporganisatie en het literair-praktizerend burgerinitiatief, zich voorgenomen in de loop van deze zomer een zo groot mogelijk aantal stadskinderen uit Riga op het platteland op boerderijen, in pastorieën, in houtvesterijen, in dorpen enz. individueel onder te brengen. Deze kinderen moeten de Duitse nationaliteit bezitten en ongeveer 8 tot 16 jaren oud zijn.

Omdat het nu reeds ongeveer vier jaren duurt dat deze stadskinderen zonder frisse lucht en met onvoldoende zon zijn opgesloten in de stad, lijden zij heel erg onder de ondervoeding; de nood is zeer groot, de kindersterfte neemt zorgwekkend toe. Daarom richten wij ons tot alle Duitsers op het platteland met het dringende verzoek ons te steunen. Het moet toch mogelijk zijn dat eenieder die daartoe maar enigszins in staat is, deze zomer één of meer stadskinderen kost en inwoning kan bieden; immers een plattelandshuishouding merkt het nauwelijks als er een kleine toename van kostgangers is.

Voor een juiste toedeling van de kinderen, het transport en de begeleiding, alsmede alle daarmee verband houdende zaken, zal door onze organisatie zorg worden gedragen, dan wel worden bemiddeld tussen ouders en pleegouders. De organisatie verzoekt in voorkomend geval contact met haar

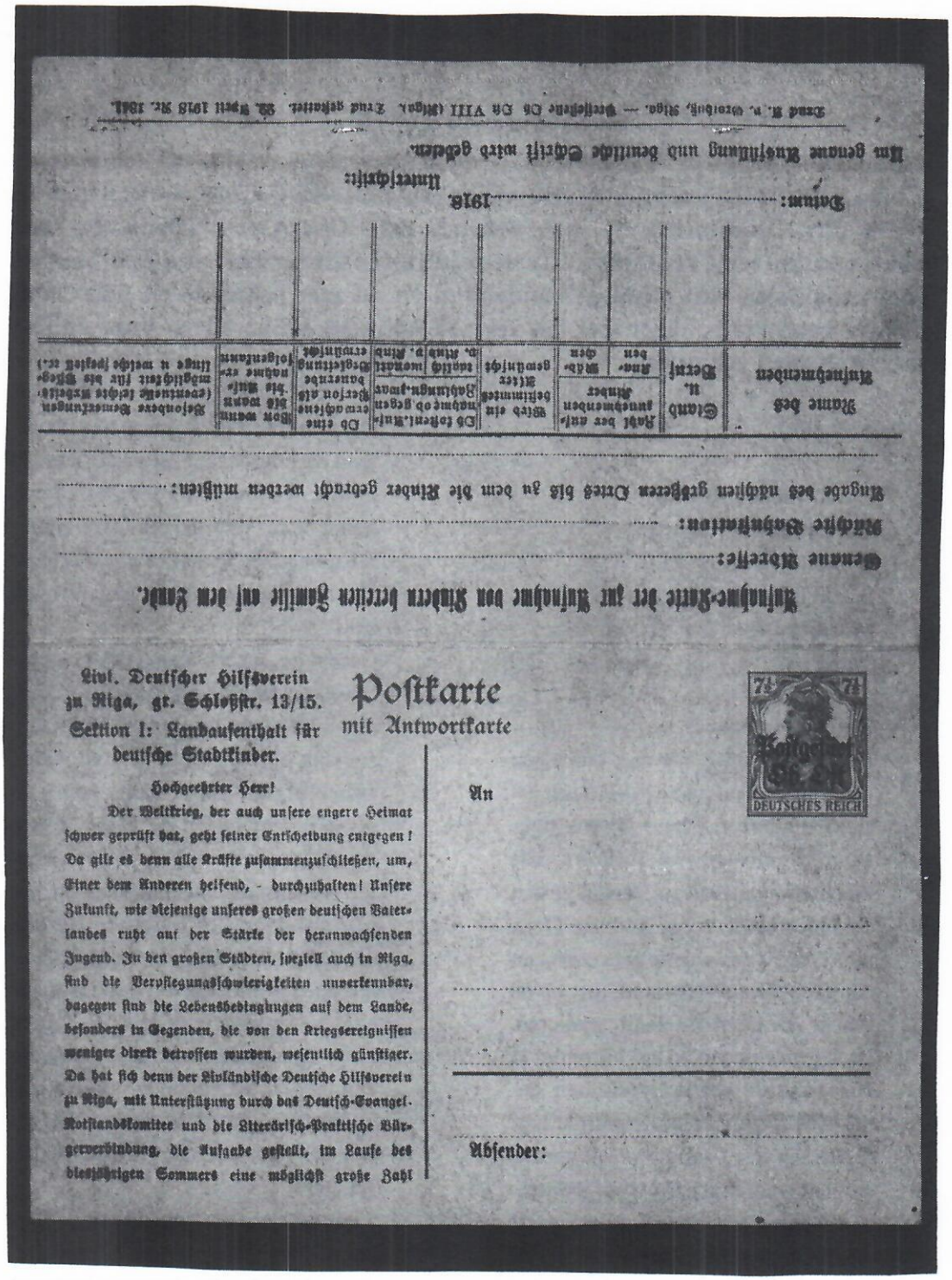

Livl. Deutscher Hilfsverein
zu Riga, gr. Schloßstr. 13/15.
Sektion I: Landaufenthalt für
deutsche Stadtkinder.

Postkarte
mit Antwortkarte

Hochgeehrter Herr!

Der Weltkrieg, der auch unsere engere Heimat schwer geprüft hat, geht seiner Entscheidung entgegen! Da gilt es denn alle Kräfte zusammenzuschließen, um, Einer dem Anderen helfend, - durchzuhalten! Unsere Zukunft, wie diejenige unseres großen deutschen Vaterlandes ruht auf der Stärke der heranwachsenden Jugend. In den großen Städten, speziell auch in Riga, sind die Verpflegungsschwierigkeiten unverkennbar, dagegen sind die Lebensbedingungen auf dem Lande, besonders in Gegenden, die von den Kriegsereignissen weniger direkt betroffen wurden, wesentlich günstiger. Da hat sich denn der Livländische Deutsche Hilfsverein zu Riga, mit Unterstützung durch das Deutsch-Evangel. Notstandskomitee und die Litterärisch-Praktische Bürgerverbindung, die Aufgabe gestellt, im Laufe des diesjährigen Sommers eine möglichst große Zahl

An

Absender:

DEUTSCHES REICH

Figuur 1. Voorzijde met tekstdeel en invulstaat

op te nemen. Indien mogelijk zal één en ander kosteloos geschieden, in voorkomend geval kan een niet al te hoog kostgeld worden betaald. We richten ons derhalve ook tot U, hooggeëerde Heer, met het evenzeer harte-

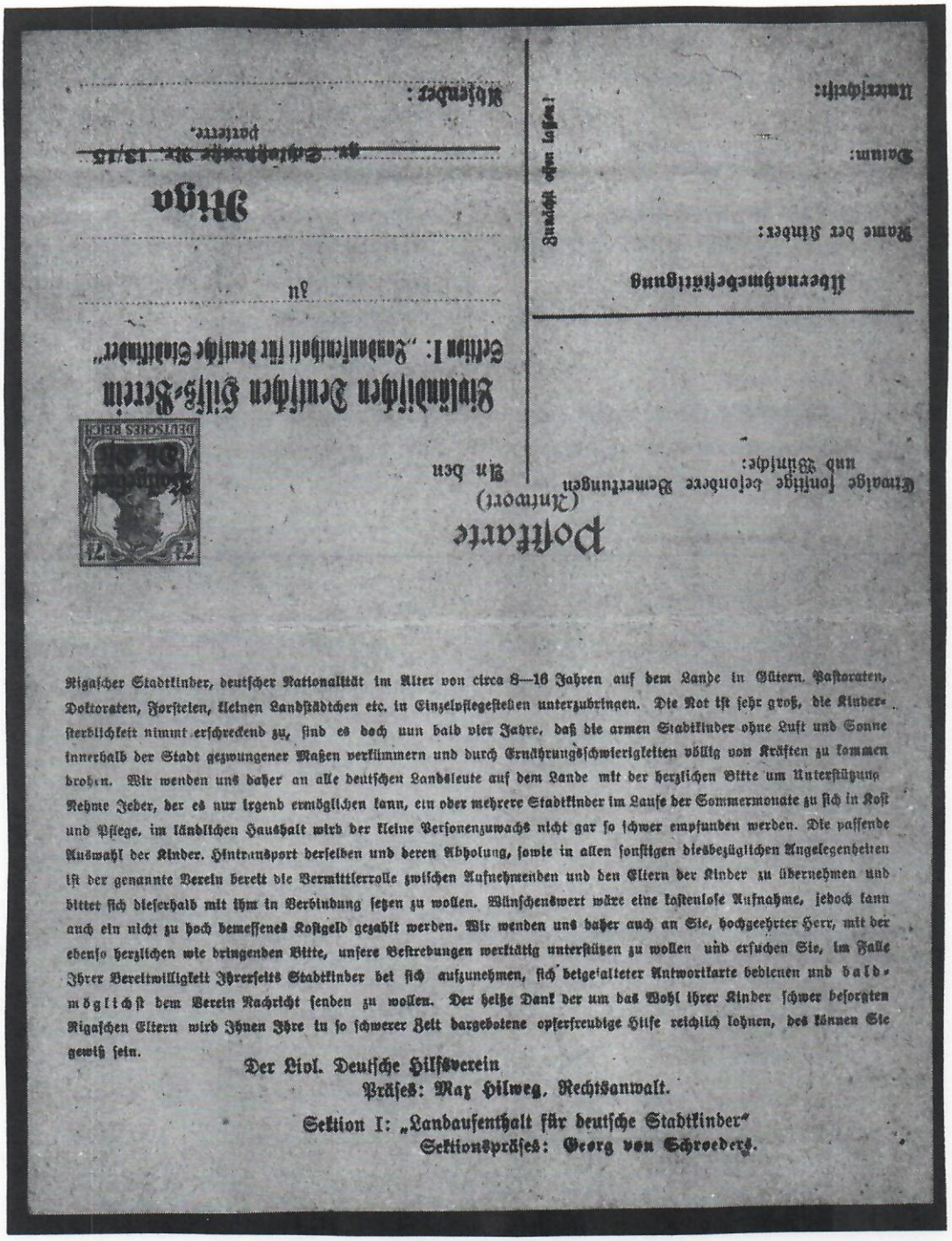

Postkarte
(Antwort)

Rigaſcher Stadtkinder, deutſcher Nationalität im Alter von circa 8—16 Jahren auf dem Lande in Gütern, Paſtoraten, Doktoraten, Forſteien, kleinen Landſtädtchen etc. in Einzelpflegeſtellen unterzubringen. Die Not iſt ſehr groß, die Kindersterblichkeit nimmt erſchreckend zu, ſind es doch nun bald vier Jahre, daß die armen Stadtkinder ohne Luft und Sonne innerhalb der Stadt gezwungener Maßen verkümmern und durch Ernährungsſchwierigkeiten völlig von Kräften zu kommen drohen. Wir wenden uns daher an alle deutſchen Landsleute auf dem Lande mit der herzlichen Bitte um Unterſtützung. Nehme Jeder, der es nur irgend ermöglichen kann, ein oder mehrere Stadtkinder im Laufe der Sommermonate zu ſich in Koſt und Pflege, im ländlichen Haushalt wird der kleine Perſonenzuwachs nicht gar ſo ſchwer empfunden werden. Die paſſende Auswahl der Kinder, Hintransport derſelben und deren Abholung, ſowie in allen ſonſtigen diesbezüglichen Angelegenheiten iſt der genannte Verein bereit die Vermittlerrolle zwiſchen Aufnehmenden und den Eltern der Kinder zu übernehmen und bittet ſich dieſerhalb mit ihm in Verbindung ſetzen zu wollen. Wünſchenswert wäre eine koſtenloſe Aufnahme, jedoch kann auch ein nicht zu hoch bemeſſenes Koſtgeld gezahlt werden. Wir wenden uns daher auch an Sie, hochgeehrter Herr, mit der ebenſo herzlichen wie dringenden Bitte, unſere Beſtrebungen werktätig unterſtützen zu wollen und erſuchen Sie, im Falle Ihrer Bereitwilligkeit Ihrerſeits Stadtkinder bei ſich aufzunehmen, ſich beigefalteter Antwortkarte bedienen und baldmöglichſt dem Verein Nachricht ſenden zu wollen. Der heiße Dank der um das Wohl ihrer Kinder ſchwer beſorgten Rigaſchen Eltern wird Ihnen Ihre in ſo ſchwerer Zeit dargebotene opferfreudige Hilfe reichlich lohnen, des können Sie gewiß ſein.

Der Livl. Deutſche Hilfsverein
Präſes: Max Hilweg, Rechtsanwalt.
Sektion I: „Landaufenthalt für deutſche Stadtkinder"
Sektionspräſes: Georg von Schroeders.

Figuur 2: Adressering en achterzijde van de het tekstgedeelte

lijke doch indringende verzoek ons werkdaadkrachtigte ondersteunen en vragen U, indien U bereidwillig enige stadskinderen bij U zou willen opnemen, gebruik te maken van de bijgevoegde antwoordkaart en deze ingevuld zo spoedig mogelijk te willen retourneren aan ons comité. U kunt er zeker van zijn dat de innige dank van de bezorgde ouders van de stadskinde-

ren van Riga, die zich hun lot sterk aantrekken, Uw loon zal zijn.

De Duitse hulporganisatie van Lijfland
President: Mr. Max Hilweg,
Sectie I: 'Verblijf op het platteland voor duitse stadskinderen'
Sectiepresident: Georg von Schroeders.

De hier afgebeelde dubbelkaart (met antwoord) houdt ook een verzoek in, en wel het verzoek om kinderen, met name kinderen die in de stad Riga leefden, tijdelijk te huisvesten en te voeden. Naast de afbeeldingen van beide zijden van de kaart heb ik hier ook een vertaling van de gedrukte tekst gegeven, waarna het wel duidelijk zal zijn. In hoeverre deze kaarten schaars zijn, weet ik niet; ik heb ze zelf nog nooit eerder gezien.

N.B. Het invulgedeelte heb ik onvertaald gelaten, aangezien dat naar mijn mening wel voor zich spreekt.

RUSSISCHE POSTCENSUUR IN HET BALTICUM TIJDENS WO I (1914-1917)

A. EPSTEIN

De grondbeginselen van postcensuur in Rusland tijdens de Eerste Wereldoorlog werden kort beschreven in de specialistische studies van Speeckaert[1] en Skipton & Michalove[2]. Beide boeken bevatten een beschrijving van de censuurstempels die op diverse censuurkantoren over het gehele Russische Rijk werden gebruikt, en uitvoerige bibliografieen over dit onderwerp, o.a. tijdschriftartikelen[3-5] en paragrafen in catalogi en handboeken[6,7] die handelen over de censuur in het Baltische gebied — dat zijn de huidige republieken Estland, Letland en Litouwen. Het onderhavige artikel vat de bekende gegevens samen en wordt aangevuld met recent ontdekte archiefgegevens (documenten gevonden in de archieven te Sint-Petersburg — orders en decreten van de bevelhebbers van de Militaire Districten van Petrograd en Dwinsk, van het Noordfront, en van het Eerste, Vijfde, Zesde en Twaalfde Leger die in dit gebied vochten), alsook informatie afgeleid uit recentelijk tevoorschijn gekomen filatelistisch materiaal.

Organisatie van de postcensuur in het Balticum

De algemene principes van de organisatie van de postcensuur, zoals vastgelegd in het 'Voorlopige Statuut op de Militaire Censuur', gepubliceerd even na het uitbreken van de oorlog voor het Russische Rijk op 1 augustus 1914 (19 juli volgens de Juliaanse kalender die tot 1918 in Rusland in gebruik was), kan men vinden in de studies van Speeckaert en van Skipton & Michalove. Het opzetten van censuurnetwerken in de verschillende regio's van het Russische Rijk kende echter zijn lokale eigenaardigheden. Om de principes van postcensuur in het Baltische gebied beter te begrijpen worden hier drie artikelen van het 'Voorlopige Statuut...' geciteerd:

> '**Artikel 13:** In gebieden die geen deel uitmaken van het strijdtoneel, zullen de vestigingen van de militaire censuur bestaan uit het volgende: 1) een hoofdcommissie militaire censuur, 2) plaatselijke militaire censuurcommissies, en 3) militaire censoren.'
>
> '**Artikel 14:** Op het strijdtoneel zullen de zaken van de militaire censuur geleid worden door de hoofdkwartieren van: opperbevelhebbers, legers, de vloot en militaire districten, in overeenstemming met de instructies gegeven door de opperbevelhebbers of bevelhebbers van zelfstandige legers van het desbetreffende kwartier.'
>
> [In het Russische leger werden de frontcommandanten (legergroepen) 'opperbevelhebber' genoemd. -*A. Epstein*]
>
> '**Artikel 29:** Op het strijdtoneel wordt de verantwoordelijkheid toevertrouwd aan respectievelijk het hoofdkwartier

van de Opperbevelhebbers van Leger en Marine, en dat van de militaire districten ter plaatse van het strijdtoneel.'

Overeenkomstig respectievelijk de artikelen 15 en 18 werd het Hoofdcomité van de Militaire Censuur gevestigd op de Hoofdadministratie van de Generale Staf en een lokaal militair censuurcomité op het bijbehorende militaire districtshoofdkwartier. In de praktijk werden tijdens de oorlog de plaatselijke censuurcomités ook gevestigd op de hoofdkwartieren van de afzonderlijke legers of vloten die direct deelnamen aan militaire acties.

Vóór WO I was het gebied van de huidige Baltische republieken verdeeld tussen het Militaire District van Sint-Petersburg — de provincies Estland en Lijfland (zonder het district Riga) en een klein deel van de provincie Sint-Petersburg met de stad Narva — en het Militaire District Wilno — provincie Koerland, het district Riga, een deel van de provincie Witebsk, en geheel Litouwen (dat is de provincie Kowno en delen van de provincies Wilno, Grodno en Suwalki). Tijdens de oorlog bleef deze verdeling feitelijk ongewijzigd tot 1917, doch de militaire districten werden hernoemd tot respectievelijk de Militaire Districten van Petrograd en Dwinsk. In 1917 werden de provincies Lijfland en Estland met twee afzonderlijke maatregelen overgeheveld naar het Militaire District van Dwinsk.

Na het begin van de oorlog werd de hoge militaire rechtsbevoegdheid over het Balticum overgedragen aan de nieuwe militaire formaties die overeenkomstig de van kracht geworden 'Mobilisatieorder' werden gevormd. Geheel Litouwen en de Letse provincie Koerland werden onderdeel van het gebied van het noordwestelijke front, waar ook het Eerste Leger, en later het Tiende en Vijfde Leger vochten. De provincie Witebsk en het district Riga bleven onder rechtstreekse controle van het Militaire District van Dwinsk. De provincies Estland, Lijfland en Petrograd werden onder het militaire gezag geplaatst van het Zesde Leger (dit had de status van een zelfstandig leger) met aan het hoofd een commandant met de bevoegdheden van opperbevelhebber.

Na de terugtrekking in augustus 1915 van de Russische legers uit Litouwen en Koerland werd het noordwestelijke front verdeeld in twee fronten, en de rest van het Baltische gebied werd, met één uitzondering, een deel van het nieuw gevormde Noordelijke Front. Het Vijfde, Zesde (tot december 1916; het verloor toen zijn 'onafhankelijke' status) en het Twaalfde Leger en later het Eerste Leger vochten als onderdelen van dit front. De uitzondering was het noordwestelijk deel van Estland met de eilanden van de Moonsund-archipel, voorheen vallend onder de jurisdictie van de Oostzeevloot, dat een afzonderlijke eenheid werd. In 1917 kwam het onder het opperbevel van het Noordelijke Front.

De kantoren van de militaire censuur in het Balticum waren ondergeschikt overeenkomstig hun militaire rechtsbevoegdheid, hoewel het een dubbele ondergeschiktheid kon zijn. Zodoende waren de censuurkantoren in Litouwen en Koerland zowel ondergeschikt aan het hoofdkwartier van het Eerste, Tiende of Vijfde Leger alsook aan het Militaire District van Dwinsk. Kantoren in de provincie Witebsk waren rechtstreeks ondergeschikt aan het militaire

censuurcomité op het hoofdkwartier van het Militaire District van Dwinsk.
De censuurkantoren in Estland en het Lijfse deel van Letland waren gescheiden. Het grootste deel viel onder het bestuur van het Militaire Censuur Comité te Riga, dat begin 1915 was gevormd. De kantoren in Noordwest-Estland waren ondergeschikt aan het hoofdkwartier van het Peter de Grote Marine Fort en later aan het hoofdkwartier van de Oostzeevloot.
Met de vorming van het Noordelijke Front werd het Militaire Censuur Comité van Riga afgeschaft en enkele van de corresponderende censuurkantoren kwamen onder het gezag van het Tweede Departement van het Militaire Censuur Comité van Petrograd. De kantoren die zich in de nabijheid van de frontlinie bevonden, waren ondergeschikt aan het hoofdkwartier van het Eerste, Vijfde of Twaalfde Leger. In 1917 stonden alle censuurkantoren in Estland en het nog niet door Duitse troepen bezette deel van Letland onder controle van deze legerhoofdkwartieren, behalve die kantoren die onder de supervisie van de staf van de Oostzeevloot vielen.
Artikel 50 van het 'Voorlopige Statuut' bepaalde dat censuur uitsluitend diende te worden uitgeoefend in de postkantoorgebouwen. Volgens beschikbare informatie functioneerden er tijdens de oorlog censuurkantoren op de stads- en spoorwegpostkantoren in het Balticum die in tabel 1 zijn opgesomd.
In bovengenoemde tabel zijn alleen censuurkantoren vermeld die binnen de huidige grenzen van de Baltische staten waren gevestigd. Aldus is een totaal van 87 censuurkantoren bekend, waarvan 36 werkzaam in Letland, 31 in Litouwen en 19 in Estland (het censuurkantoor te Walk, een stad die tegenwoordig tussen Estland en Letland is verdeeld, is hier bij Estland vermeld). Het is echter ook mogelijk dat enkele kort bestaande censuurkantoren, in het bijzonder in Litouwen en het Koerlanddeel van Letland, in deze lijst ontbreken.
De keuze van de postkantoren voor censuur werd in de eerste plaats bepaald door hun strategische ligging, rekening houdend met de in gebruik zijnde routes voor het postvervoer en met de spreiding van gevechts-/militaire eenheden die in de desbetreffende gebieden gelegerd waren. Het aantal censoren op een bepaald kantoor was niet direct afhankelijk van de grootte van de stad of de rang van het postkantoor. Te Riga, de grootste Baltische stad, waren bijvoorbeeld niet meer dan 30 censoren werkzaam, daarbij inbegrepen diegenen die werkzaam waren op het postkantoor van het spoorwegstation van Riga en op de postkantoren in de voorsteden van Riga (Bolderaa, Mühlgraben, Dünamünde). Dit is ongeveer hetzelfde aantal als te Pernau en minder dan te Jurjev of Walk, steden die aanzienlijk kleiner waren dan Riga. In het algemeen gesproken kon het aantal censoren variëren van één enkele persoon tot ongeveer 150 (bijvoorbeeld te Reval of Wilno).
Behalve op de vaste postkantoren van de Rijkspost werd postcensuur ook uitgeoefend op talrijke veldpostkantoren die in verschillende perioden in het Balticum in functie waren. Deze zullen worden behandeld in een toekomstig artikel over de Russische veldpost in het Balticum, evenals censoren die dienst deden bij diverse militaire een-

heden, marineschepen, militaire hospitalen, enzovoort.
Militaire censuur aan het Noordelijke Front werd in december 1917 afgeschaft en de kantoren werden gesloten.

♦ Tabel 1. Censuurkantoren die tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Balticum in functie waren

tsaristische periode			*huidige situatie*		*gebruiksperiode*
Russisch	*Duits*	*provincie*	*landstaal*	*land*	
Алтъ-Шваненбургъ	Alt-Schwanenburg	Lijfland	Gulbene	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Аренсбургъ	Arensburg	Lijfland	Kuressaare	Estland	aug. 1914-okt. 1917
Балтійскій-Портъ	Baltischport	Estland	Paldiski	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Биржи	Birsen	Kowno	Biržai	Litouwen	aug. 1914-aug. 1915
Больдераа	Bolderaa	Lijfland	Bolderāja	Letland	?-juni 1915
Друскеники	Druskeniki	Grodno	Druskininkai	Litouwen	aug. 1914-mei 1915
Дуббельнъ	Dubbeln	Lijfland	Dubulti	Letland	?-aug. 1917
Двинскъ	Dünaburg	Witebsk	Daugavpils	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Уст-Двинскъ	Düna-münde	Lijfland	Daugavgrīva	Letland	juni 1915-aug. 1917
Феллинъ	Fellinn	Lijfland	Viljandi	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Горжды	Garsden	Kowno	Gargždai	Litouwen	feb. 1915-mei 1915
Гольдингенъ	Goldingen	Koerland	Kuldīga	Letland	aug. 1914-juni 1915
Гайнашъ	Hainasch	Lijfland	Ainaži	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Гапсаль	Hapsal	Estland	Haapsalu	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Якобштадтъ	Jakobstadt	Koerland	Jēkabpils	Letland	aug. 1914-juli 1915
Іевве	Jewe	Estland	Jõhvi	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Юрьевъ	Jurjev (Dorpat)	Lijfland	Tartu	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Кальварія	Kalvarien	Suwalki	Kalvarija	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Кейданы	Kedahnen	Kowno	Kėdainiai	Litouwen	aug. 1914-juli 1915
Кельмы	Kelmen	Kowno	Kelmė	Litouwen	aug. 1914-juni 1915
Корсовка	Karsau	Witebsk	Kārsava	Letland	juni 1916-dec. 1917
Кошедары	Koschedaren	Wilno	Kaišiadorys	Litouwen	?-aug. 1915
Ковно (stad)	Kauen	Kowno	Kaunas	Litouwen	aug. 1914-aug. 1915
Ковно (fort)	Kauen	Kowno	Kaunas	Litouwen	?-aug. 1915
Крейцбургъ (stad)	Kreuzburg	Witebsk	Krustpils	Letland	juni 1916-dec. 1917
Крейцбургъ (station)	Kreuzburg	Witebsk	Krustpils	Letland	apr. 1916-dec. 1917
Креславль	Kraslau	Witebsk	Krāslava	Letland	feb. 1916-dec. 1917
Лайсгольмъ	Laisholm	Lijfland	Jõgeva	Estland	aug. 1914-dec. 1917

tsaristische periode			*huidige situatie*		*gebruiksperiode*
Russisch	*Duits*	*provincie*	*landstaal*	*land*	
Леаль	Leal	Estland	Lihula	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Лемзаль	Lemsal	Lijfland	Limbaži	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Либава	Libau	Koerland	Liepāja	Letland	aug. 1914-apr. 1915
Лива	Liwa	Estland	Liiva	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Люцинъ	Ludsen	Witebsk	Ludza	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Маріамполь	Mariampol	Suwalki	Mariampolė	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Маріенбургъ	Marienburg	Lijfland	Alūksne	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Митава	Mitau	Koerland	Jelgava	Letland	aug. 1914-juli 1915
Модонъ	Modohn	Lijfland	Madona	Letland	dec. 1915-dec. 1917
Мойзекюль	Moisekülll	Lijfland	Mõisaküla	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Муравьево	Moscheiken	Kowno	Mažeikiai	Litouwen	aug. 1914-mei 1915
Мюльгрбенъ	Mühlgraben	Lijfland	Mīlgrāvis	Letland	juni 1915-aug. 1917
Нарва	Narva	Petrograd	Narva	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Ней-Шваненбургъ	Neu-Schwanenburg	Lijfland	Jaungulbene	Letland	?-dec. 1917
Ново-Сбѣнцяны	Nowo Swientzany	Wilno	Švenčionėliai	Litouwen	aug. 1914-sep. 1915
Олита	Olita	Wilno	Alytus	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Ораны	Orany	Wilno	Varėna	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Ново-александровскъ	Ossersee	Kowno	Zarasai	Litouwen	aug. 1914-sep. 1915
Перновъ	Pernau	Lijfland	Pärnu	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Плунгяны	Plunge	Kowno	Plungė	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Поневѣжъ	Ponewesch	Kowno	Panevėžys	Litouwen	aug. 1914-juli 1915
Прели	Prely	Witebsk	Preiļi	Letland	feb. 1916-nov. 1917
Россіены	Raseinen	Kowno	Raseiniai	Litouwen	aug. 1914-mei 1915
Ревель (stad)	Reval	Estland	Tallinn	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Ревель (station)	Reval	Estland	Tallinn	Estland	?-dec. 1917
Рига (stad)	Riga	Lijfland	Rīga	Letland	aug. 1914-aug. 1917
Рига (station)	Riga	Lijfland	Rīga	Letland	?-aug. 1917
Ракишки	Rokischken	Kowno	Rokiškis	Litouwen	mrt. 1915-sep. 1915
Рѣжица (stad)	Rositten	Witebsk	Rēzekne	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Рѣжица (station)	Rositten	Witebsk	Rēzekne	Letland	?-dec. 1917
Руенъ	Rujen	Lijfland	Rūjiena	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Жагоры	Schagarren	Kowno	Žagarė	Litouwen	aug. 1914-juni 1915
Шавли	Schaulen	Kowno	Šiauliai	Litouwen	aug. 1914-juni 1915
Шадово	Scheddau	Kowno	Šeduva	Litouwen	aug. 1914-juni 1915
Шкуды	Schoden	Kowno	Skuodas	Litouwen	aug. 1914-mei 1915
Зегевольдъ	Segewold	Lijfland	Sigulda	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Сиссегаль	Sissegal	Lijfland	Madliena	Letland	?-dec. 1917

tsaristische periode			huidige situatie		gebruiksperiode
Russisch	*Duits*	*provincie*	*landstaal*	*land*	
Стакельнъ	Stackeln	Lijfland	Strenči	Letland	?-dec. 1917
Штокмансгофъ	Stock-mannshof	Lijfland	Pļaviņas	Letland	aug. 1914-aug. 1917
Свѣнцяны	Swentsjany	Wilno	Švenčionys	Litouwen	aug. 1914-sep. 1915
Тальсенъ	Talsen	Koerland	Talsi	Letland	aug. 1914-juli 1915
Тапсъ	Taps	Estland	Tapa	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Таурогенъ	Tauroggen	Kowno	Tauragė	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Тельши	Telsche	Kowno	Telšiai	Litouwen	aug. 1914-mei 1915
Троки	Troki	Wilno	Trakai	Litouwen	aug. 1914-aug. 1915
Туккумъ	Tuckum	Koerland	Tukums	Letland	aug. 1914-juli 1915
Уцяны	Uzjany	Kowno	Utena	Litouwen	aug. 1914-mei 1915
Валкъ	Walk	Lijfland	Valga	Estland	
			Valka	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Вейсенштейнъ	Weissen-stein	Estland	Paide	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Велюны	Welonen	Witebsk	Viļāni	Letland	? 1916-dec. 1917
Венденъ	Wenden	Lijfland	Cēsis	Letland	aug. 1914-dec. 1917
Верро	Werro	Lijfland	Võru	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Везенбергъ	Wesenberg	Estland	Rakvere	Estland	aug. 1914-dec. 1917
Вилькомiръ	Wilkomir	Kowno	Ukmergė	Litouwen	aug. 1914-juni 1915
Вильковишки	Wilko-wischken	Suwalki	Vilkoviškis	Litouwen	aug. 1914-apr. 1915
Вильно (stad)	Wilna	Wilno	Vilnius	Litouwen	aug. 1914-sep. 1915
Вильно (station)	Wilna	Wilno	Vilnius	Litouwen	dec. 1914-sep. 1915
Виндава	Windau	Koerland	Ventspils	Letland	aug. 1914-juli 1915
Вольмаръ	Wolmar	Lijfland	Valmiera	Letland	aug. 1914-dec. 1917

Censuurstempels van de Baltische censuurkantoren

Artikel 51 van het 'Voorlopige Statuut' bepaalde dat enveloppen en brieven moesten worden voorzien van de formulering 'ВСКРЫТО ВОЕННОЙ ЦЕНЗУРОЙ' ('Geopend door de Militaire Censuur') en het persoonlijke stempel van een militaire censor. Zodoende behoorden er twee censuurstempels op een envelop te staan. In feite werd deze order op de Baltische censuurkantoren zelden uitgevoerd, zelfs niet gedurende de beginperiode. Veelvaker komt men enveloppen tegen waarop òf een algemeen stempel òf het persoonlijke stempel van een censor is geplaatst. In een aantal gevallen schijnen beide stempels te zijn samengevoegd tot één enkel stempel. Iets later werden deze samengevoegde stempels regel. Gewoonlijk werden ze als zodanig vervaardigd. In enkele ge-

vallen echter waren het algemene en het persoonlijke stempel aan elkaar gebonden.
De bepalingen van artikel 51 die de tekst van de algemene stempels betroffen, werden ook niet nageleefd. Behalve het woord 'ВСКРЫТО' vindt men ook 'ПРОСМОТРЕНО' ('Nagekeken'), 'ПРОВЕРЕНО' ('Gecontroleerd'), 'ДОЗВОЛЕНО' ('Goedgekeurd'), 'ПРОПУЩЕНО' ('Doorgelaten), 'ПРЕДЪЯВЛЕНО' ('Voorgelegd'), enzovoorts, soms in afgekorte vorm, zoals 'Д.Ц.' (ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЙ). Menig censuurkantoor gebruikte tegelijkertijd diverse typen censuurstempels. De meest gevonden stempels zijn die met de woorden 'Geopend' en 'Doorgekeken'.
Het is mogelijk dat dergelijke verschillen in terminologie aanvankelijk een functionele reden hadden, bijvoorbeeld 'Geopend' werd gebruikt voor brieven en 'Nagekeken' voor briefkaarten. Een dergelijk verschil werd later opgeheven en men kan dan elk type stempel op enveloppen of briefkaarten tegenkomen.
Persoonlijke handstempels bevatten aanvankelijk de naam of initialen van de censor. Heel spoedig echter verschenen door censoren gebruikte persoonlijke nummers in plaats van namen op de kantoren. Ofschoon artikel 51 niet voorschreef dat een aanduiding van de plaats van censuur moest worden toegevoegd, verschenen deze ook in de censuurstempels. Veel later werd dit alles gelegaliseerd door een decreet van Stafchef nr. 47 van het Hoogste Opperbevel, gedateerd 29 mei 1916. Volgens dit decreet werd het toegestaan de overeenkomstige order zoals voorgeschreven door artikel 51 van het 'Voorlopige Statuut' te wijzigen door het gebruik van persoonlijke nummers van censoren en het aangeven van de plaats van censuur in de censuurstempels.
Teneinde militaire geheimen strikter te controleren werd in de zomer van 1916 verordonneerd dat correspondentie van militair personeel, die op vaste rijkspostkantoren werd gepost, in het geheel niet van een poststempel moest worden voorzien, of van datumstempels moest worden voorzien die geen aanduiding bevatten die verwees naar het postkantoor. Om het voorrecht van portvrijdom te bevestigen had dergelijke post gewoonlijk een militaire aanduiding die correspondeerde met een militaire eenheid, vestiging, enzovoort. Voor het uitwerken van deze order was een nieuw decreet vereist van Stafchef nr. 110 van het Hoogste Opperbevel, gedateerd 13 oktober 1916, de vervanging van de stempels van de censoren met censuurplaatsaanduiding door stempels met de aanduiding van het militaire district waartoe een bepaald censuurkantoor behoorde. Aanvullend werden er lijsten van censoren van het betreffende militaire district aangelegd, die een algemeen nummeringssysteem gebruikten.
Zodoende begonnen de militaire censoren in het Balticum, met inbegrip van degenen op de veldpostkantoren, in de eerste maanden van 1917 met het gebruik van stempels met de afkortingen П.В.О. (ПЕТРОГРАДСКІЙ ВОЕННЫЙ ОКРУГЪ, Militair District van Petrograd) of Д.В.О. (ДВИНСКІЙ ВОЕННЫЙ ОКРУГЪ, Militair District van Dwinsk).
Tegen het tweede halfjaar van 1917 waren alleen nog de stempels van het Militaire District van Dwinsk in gebruik. Een uitzondering was het gebied in het noordwesten van Estland, dat onder de militaire controle van de Oostzeevloot stond, en dat geen deel uitmaakte van

enig militair district. De vroegere censuurstempelsmetcensuurplaatsaanduiding bleven in gebruik. Hoewel de introductie van het nieuwe type censuurstempel gekoppeld was aan de portvrijdom van het militaire personeel, werden deze stempels ook gebruikt voor het merken van gecensureerde burgerpost.
Het probleem van het correleren van een zeker censuurstempel met een bepaald censuurkantoor bij het ontbreken van een censuurplaatsaanduiding op het stempel is tamelijk lastig, daar het censuurstempel kon worden geplaatst in de plaats van verzending, maar ook in de plaats van bestemming alsook in overslagplaatsen. De lijst van censuurkantoren, zoals in tabel 1 weergegeven, gecombineerd met kennis van de routes die in gebruik waren voor postvervoer, maakt deze taak wat eenvoudiger, in het bijzonder voor de censuurstempels van het militaire-district-type. Tot op heden kunnen de volgende persoonlijke censuurnummers aan een censuurkantoor in het Balticum gecorreleerd worden:

Militaire District van Petrograd:
8054: Wolmar
8301-8304: Weissenstein
8404: Moiseküll
8452-8454: Taps
8505: Fellinn
8554-8567: Pernau
8615: Walk

Militaire District van Dwinsk:
91: Ludsen
226-233: Riga
322: Mühlgraben
502-504: Taps
521: Wesenberg
699: Narva
1067: Jurjev
1239: Veldpostkantoor nr. 126

Van censuurstempels die tijdens WO I in Rusland in gebruik waren, is bekend dat ze een grote verscheidenheid in typen en vormen hebben, wat het zeer moeilijk, zo niet onmogelijk, maakt om ze alomvattend te classificeren. De diversiteit van de censuurstempels in het Balticum was niet zo groot, en om ze te classificeren wordt het volgende vereenvoudigde coderingssysteem gebruikt.

Eencensuurstempelwordtgekarakteriseerd door vijf codeletters, elk gerelateerd aan een bepaald kenmerk:

1. Soort censuurstempel

Вскрыто военной цензурой

G = algemeen (figuur 1)

Вейсенштейнскій Военный Цензоръ № 2

P = persoonlijk (figuur 2)

ВСКРЫТО ВОЕННОЙ ЦЕНЗУРОЙ
ГАЙНАШСКІЙ ВОЕННЫЙ ЦЕНЗОРЪ № 4.

C = combinatie (figuur 3)

2. Vorm

Аренсбургскій
Военный Цензоръ № 1

L = lineair (figuur 4)

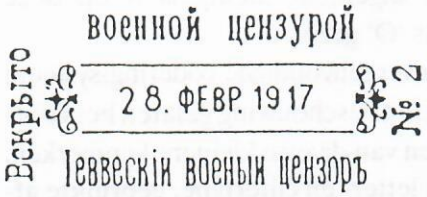

R = rechthoekig (figuur 5)

O = ovaal (figuur 6)

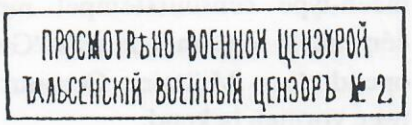

Rb = rechthoekig omlijnd (in kader, figuur 7)

Cb = cirkelvormig met omlijningen (figuur 8)

Ob = ovaal met omlijning (figuur 9)

Na de codeletters is tussen haakjes het aantal regels van de tekst (inclusief booglijnen) vermeld.

3. Inschrift (voor algemene en gecombineerde censuurstempels)

Вскрыто военной цензурой
Гапсальскій военный
цензоръ № 1

O = geopend (Вскрыто) (figuur 10)

Просмотрѣно
военною цензурою

L = onderzocht (Просмотрѣно) (figuur 11)

ДОЗВОЛЕНО
ВИЛЕНСКІЙ
ВОЕННЫЙ ЦЕНЗОРЪ № 19.

A = goedgekeurd (Дозволено) (figuur 12)

ДОСМОТР. ВОЕН. ЦЕНЗУРОЙ

E = onderzocht (Досмотрѣно) (figuur 13)

Пропущено военной цензурой
Поневѣжскій военный цензоръ № 2.

P = doorgelaten (Пропущено) (figuur 14)

I = afkortingen (bijvoorbeeld Д.Ц) (figuur 15)

Voor persoonlijke stempels is op deze plaats 'Ø' gezet.

4. Behorend tot ...

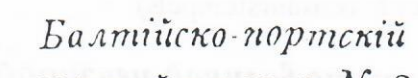

T = stad (figuur 16)

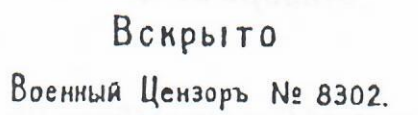

M = militair district (figuur 17)
F = veldpostkantoor, hoofdkwartier, enz. (buiten het bestek van dit artikel)

Tussen haakjes is na deze letters de aanduiding van respectievelijk stad, militair district (P of D) of veldpostkantoor (VPK) geplaatst. Voor algemene stempels is hier 'Ø' in de plaats gezet.

5. Censor

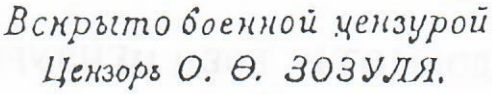

Nm = naam van de censor (figuur 18)

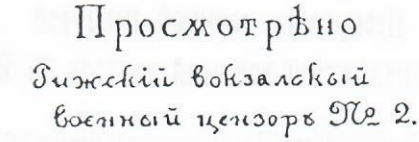

No = nummer van de censor (figuur 19)

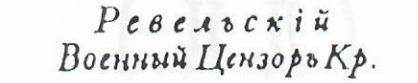

I = initialen van de censor (figuur 20)

Na deze letters zijn tussen haakjes naam, nummer of initialen geplaatst.

Voor algemene stempels is op deze plaats 'Ø' gezet.
In dit vereenvoudigde coderingssysteem is buiten beschouwing gelaten het voorkomen van diverse kleinere kenmerken, zoals letter- en cijfertype, gebruikte afkortingen, woordvolgorde in de tekst, enzovoort. Als er meer vormen bekend zijn, is een subindex toegevoegd aan de/het betreffende codeletter of -nummer, die het aantal bekende vormen aangeeft.
Bijvoorbeeld:

— G-L(1)-0_2-Ø-Ø betekent: algemeen-type censuurstempel met één enkele regel met de tekst 'Geopend door Militaire Censuur', twee vormen bekend;
— P-Ob(2)-Ø-T(...)-Mn(...) betekent: persoonlijk censuurstempel in omlijnd ovaal met tweeregelige tekst, die de naam van de censor en de stad van de censuur aangeeft;
— C-Rb(4)-L-M(D)-No_3(...) betekent: gecombineerd censuurstempel in omlijnde rechthoekvorm met een vierregelige tekst, inclusief 'Nagekeken door de Militaire Censuur, Militaire Censor van het Militaire District Dwinsk Nr ...' in drie vormen.

Een opsomming van de tot op heden gevonden censuurstempels wordt hierna gegeven met gebruik van dit coderingssysteem. Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de censuurstempels wordt de lezer verwezen naar de werken van Speeckaert en Skipton & Michalove. De kleur van de inkt die gewoonlijk bij bepaalde censuurkantoren wordt aangetroffen, is ook aangegeven.

♦ Tabel 2. Tot op heden waargenomen censuurstempels in het Balticum

plaats, Russisch	*plaats, Duits*	*kleur(en)*	*codering(en)*
Алтъ-Шваненбургъ	Alt-Schwanenburg	V, L-R	G-L(2)-O-Ø-Ø, C-L(2)-L-N-No(2,-)
Аренсбургъ	Arensburg	V, BL	G-L(2)-O-Ø-Ø, C-L(2)-O-Ø-No(II), P-L(2)-Ø-T-No(1), C-L(2)-L-T-No_2(2,4)
Балтійскій-Портъ	Baltischport	R	G-Cb(1)-I-Ø-Ø, P-L(2)-O-T-I(Л.Т.), P-L(2)-Ø-T-No(2)
Биржи	Birsen	R	C-L(2)-Ø-T-No(14)
Двинскъ	Dünaburg		G-L(1)-O-Ø-Ø, C-I(3)-O-T-No(9)
Феллинъ	Fellinn	V, R. B	P-L(2)-Ø-T-Ø, P-L(1)-Ø-T-No(2), P-L(2)-Ø-T-No(1,2,3_2), C-L(2)-L-T-No(4,6,7), C-L(2)-O-T-No_3(1,3,4,5,7), C-Rb(3)-L-T-No(4,5), C-L(2)-O-M(P)-No(8505) (een handgeschreven aanduiding van het algemene type is ook bekend)
Гольдингенъ	Goldingen	V	P-L(2)-Ø-T-No(2), C-Ob(3)-O-T-No(3)
Гайнашъ	Hainasch	R	C-Rb(2)-L-T-Ø, C-L(2)-O-T-No(1,2,4)
Гапсаль	Hapsal	V	C-L(3)-L-T-No(2), C-L(3)-O-T-No(1), C-L(2)-O-T-No(3,4)
Якобштадтъ	Jakobstadt	V	G-L(1)-O-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(3), POb(3)-Ø-T-No(1,2)
Іевве	Jewe	V	C-L(2)-L-T-No(1,2), C-R(3)-O-T-No(2), P-L(1)-Ø-Ø-Nm(ср. МЕЦКЮЛЬ)
Юрьевъ	Jurjev (Dorpat)	V, L	G-L(2)-O-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-Ø-Nm(Ф. МОРРЪ), G-Rb(1)-I-Ø-Ø, C-L(4)-L-T-No(1,2), C_2-L(2)-O-T-No(4,6,10,19,29,30,35), C-L(3)-O-M(D)-No(1067)
Кейданы	Kedahnen	V	P-L(2)-O-T-No(17), C-L(2)-O-T-No(17)
Корсовка	Karsau	V	C-Rb(2)-O-T-No(1)
Ковно	Kauen	V, R	G-L(1)-O-Ø-Ø, P-Rb(1)-Ø-Ø-Ø, C-L(2)-O-T-No(4)
Ковно Крепостъ	Kauen (fort)	R	P-L(3)-L-Ø-Nm(Добровольскій)

plaats, Russisch	*plaats, Duits*	*kleur(en)*	*codering(en)*
Лайсгольмъ	Laisholm	R, V	G-L(2)-L-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-Ø, C-L(2)-L-T-No(2), C-L(2)-O-T-No(1,2,3,5)
Леаль	Leal	L, V	C-L(2)-O-T-No(2), G-L(2)-A-Ø-Ø
Лемзаль	Lemsal	V	P-L(3)-O-T-No(1), C-L(2)-O-T-No(1,2), C-Ob(3)-O-T-Nm(Ст. Воен. Цензоръ)
Либава	Libau	V	G-L(2)-L-Ø-Ø, G-L(1)-O-Ø-Ø, P-L(2)-O-T-No(2)
Лива	Liwa	V	C-L(2)-L-T-No(2)
Люцинъ	Ludsen	V	P-L(1)-Ø-T-No(1,2), C-L(3)-O-M(D)-No(91)
Маріамполь	Mariampol	V	P-Rb(3)-Ø-T-No(3)
Маріенбургъ	Marienburg	V	C-Cb(4)-L-T-No(1)
Митава	Mitau	B, V, BL	G-Ob(2)-O-Ø-Ø, P-L(1)-Ø-Ø-Ø, P-Ob(1)-O-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(1,3,4)
Модонъ	Modohn	V	P-Ob(1) + L(1)-Ø-Ø-Nm(Я. Х. ГИНДЕРЪ), C-Rb(3)-L-T-No(2)
Мойзекюль	Moiseküll	V	P-Rb(2)-Ø-T-No(1,3), C-L(2)-L-T-Ø, C-L(2)-O-T-No(2,4), C-L(3)-O-M(P)-No(8404)
Мыравьево	Moscheiken	R	P-L(2)-Ø-T-No(18), C-L(1)-L-Ø-No(19)
Мюльгрбенъ	Mühlgraben	V	C-L(2)-L-Ø-No(4), C-L(3)-L-T-No(1), C-L(2)-O-M(D)-No(322)
Нарва	Narva	V	C-L(3)-O-T-No_2(4,6,7,8,9,14,18), P-L(2)-Ø-T-No(9), C-L(4)-O-M(D)-No(322)
Перновъ	Pernau	V	G-Rb(1)-O-Ø-Ø, R-Ob(3)-Ø-T-Nm(ПЕРЕСВЕТЪ), P-L(1)-O-T-No(4,9), P-Ob(3)-Ø-T-No_3(4,8,9,11,12,14,15), P-O(3)-Ø-T-No(11), P-L(2)-Ø-T-No(2), C-L(2)-O-T-No(3,12,17,20,21), C-L(3)-O-M(P)-No(8554,8556,8567)
Плунгяны	Plunge	R	P-L(1)-Ø-T-No(28), C-L(2)-O-T-No(20)

plaats, Russisch	*plaats, Duits*	*kleur(en)*	*codering(en)*
Поневѣжъ	Ponewesch	V, B, BL	G-L(1)P-Ø-Ø, C-L(2)-O-T-Nm(о. в. зозуля), C-L(2)-O-T-No(6), C-L(2)-P-T-No_2(1,2), C-L(3)-P-T-No(6), P-Cb(2)-Ø-N-No(6)
Россіены	Raseinen	V	C-L(2)-O-T-No(1), C-L(3)-O-T-No(?)
Ревель	Reval	R, V, L, BL	G-L(2)-O-Ø-Ø, G_2-Cb(1)-I-Ø-Ø, G-Ob(2)-O-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-I_2(Г, Гр, Кр, Лм, Пр), C-Ob(3)-O-Ø-I(А.Е.,А.К.,А.М.В.,Г.Б.,Г.Д.,Г.К., Г.О.,Г.П.К.), C-Ob(3)-O-Ø-No_2(4,14,15, 17,18,20,21,34,39,40,41), C-Cb(3)-O-Ø-No_2(11,14,21,25,27,29, 35,36,43,45,49,50,55,68,75,79,86, 90,94,123,134, 141,144,146, 149)
Ревель Вокзалъ	Reval (station)	V	P-Rb(1)-I-Ø-Ø, P-L(1)-Ø-Ø-No(*2,*3)
Рига	Riga	V	G-L(1)-O-Ø-Ø, G-L(2)-L-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(5), C-L(3)-O-T-No(1,3,7), C-L(3)-L-T-No(4,11,14), C-L(3)-O-M(D)-No(226,233)
Рига Вокзалъ	Riga (station)	V	C-L(3)-L-T-No(2)
Рѣжица	Rositten	V, BL	C-L(3)-O-T-No_4(2,3,8,10), C-Rb(4)-L/O-T-No(14)
Руенъ	Rujen	R	C-Rb(3)-L-T-No(2), C-Ob(3)-O-T-No(3)
Шавли	Schaulen	V	P-L(2)-Ø-T-No(4)
Шадово	Scheddau	R	C-L(2)-O-T-No(23), C-L(2)-P-O-No(—)
Шкуды	Schoden	V	C-L(3)-O-T-No(1)
Зегевольдъ	Segewold	V	G-L(2)-O-T-Ø
Штокмансгофъ	Stockmannshof	BL	C-L(3)-O-T-No(2)
Тальсенъ	Talsen	V	G-L(1)-E-Ø-Ø, C-Rb(2)-L-T-No(1,2), P-L(2)-Ø-T-No(3)
Тапсъ	Taps	BL, R	G_2-L(2)-O-Ø-Ø, P-L(1)-Ø-T-Ø, P-L(1)-O-T-No(2),C-L(2)-L-T-No(1,3), C-L(2)-O-T-No(2,3,4), C-L(2)-O-D(P)-No(8452,8454), C-L(2)-O-M(D)-No(509,510)
Таурогенъ	Tauroggen	R	G-L(1)-O-Ø-Ø

plaats, Russisch	*plaats, Duits*	*kleur(en)*	*codering(en)*
Тельши	Telsche	R	P-L(2)-Ø-T-No(7)
Туккумъ	Tuckum	V, BL	G3-L(2)-O-Ø-Ø, P-Rb(1)-Ø-Ø-КОНТРОЛЬ, P-L(2)-Ø-T-No(1)
Валкъ	Walk	V, R	G-L(2)-L-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-Ø-Nm(А. Вильгельма), C-Cb(4)-L-T-No(3,4,5,14,16,17,18, 21, 24,31,38,43), P-Cb(2)-Ø-T-No(1,2), C-Rb(2)-O-T-No(3,20), C-L(2)-O-M(P)-No(8615)
Вейсенштейнъ	Weissenstein	V, BL, L, R-L	G-L(2)-L-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(1,2,3), C-L(3)-O-T-No(1,2,3,4) C-L(3)-O-M(D)-No(502,504), C-L(3)-O-M(P)-No(8302,8303,8304)
Велюны	Welonen	V, L	C-L(2)-O-T-No(1)
Венденъ	Wenden	V, L	G-Rb(2)-L-T-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(1,2)
Верро	Werro	V	C-L(2)-L-T-No(1,2), P-L(2)-Ø-T-No(4)
Везенбергъ	Wesenberg	V, R, BL	C-L(2)-L-T-No(1,3), C-L(3)-L-T-No(4,5,7), C-L(2)-O-T-No(3,5,6,7), C-L(4)-O-M(D)-No(521)
Вильно	Wilna	V, BL	G-L(1)-O-Ø-Ø, G-L(1)-P-Ø-Ø, P-L(1)-Ø-T-No(1,2,3,13,39), C-L(3)-A-T-No(19), C-L(3)-O-T-No(24), C-L(2)-O-T-No(43,53,55,89,93,121), C-L(2)-O-T-No_4(21,23,30,37,51,122, 126), C-Rb(2)-O-T-No(37)
Виндава	Windau	V	G-L(1)-O-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(2,3)
Вольмаръ	Wolmar	V	G-L(2)-L-Ø-Ø, P-L(2)-Ø-T-No(1,2,3), C-Cb(4)-O-T-No(4),C-L(2)-L-T-No(5), C-L(3)-O-M(P)-No(8054)

♦ Figuur 21. Algemeen-type censuurstempel van Baltischport. Dit stempel is gelijk aan het stempel van Reval in figuur 15 — behoudens iets afwijkende lettervorm en kleurverschil

♦ Figuur 22. Algemeen-type censuurstempel van Tauroggen. Een identiek stempel, doch violet in plaats van rood, wordt in Speeckaerts lijst onder Ponewesch (type 1) vermeld.

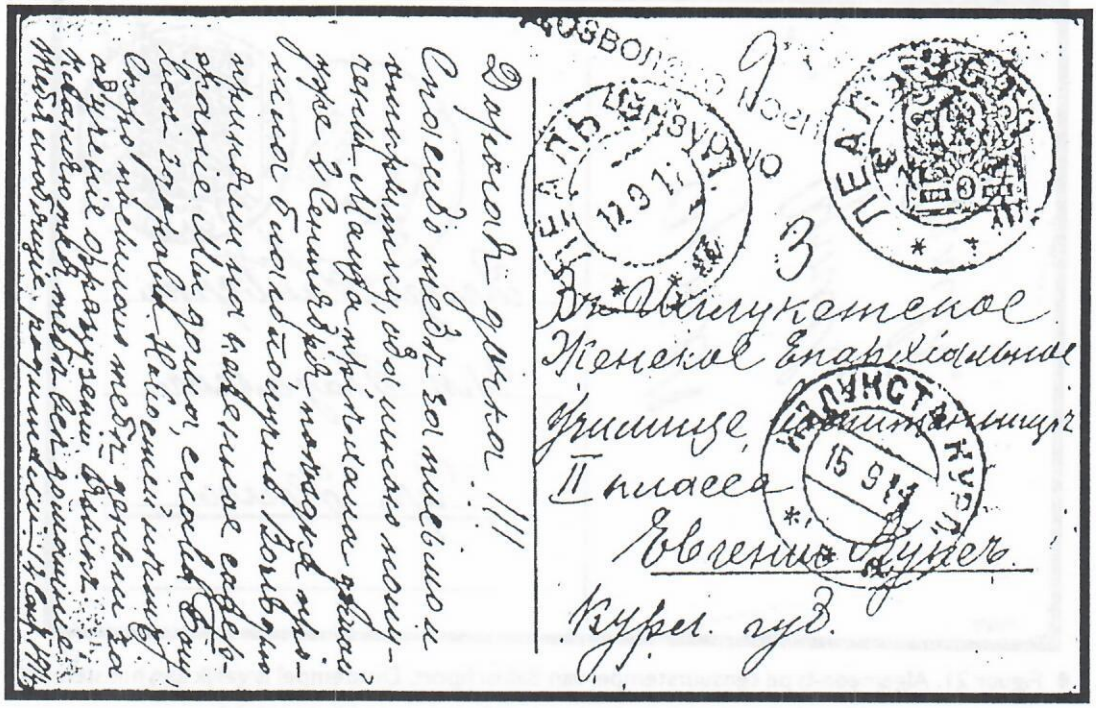

♦ Figuur 23. Algemeen-type censuurstempel van Leal

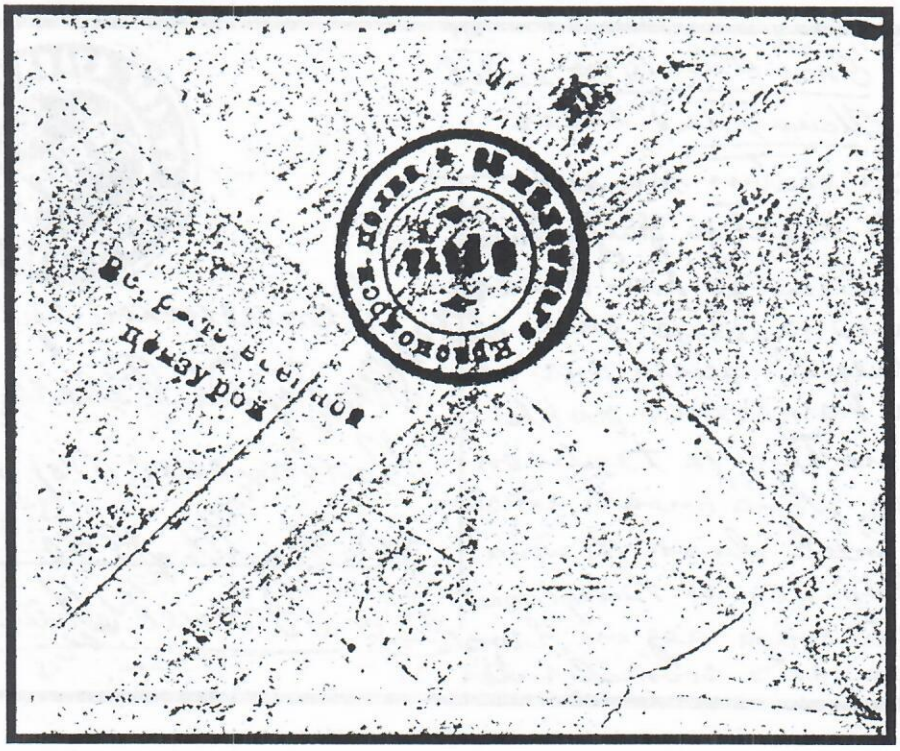

♦ Figuur 24. Algemeen-type censuurstempel van Jurjev

♦ Figuur 25. Algemeen (tot dusver onbekend) en persoonlijk censuurstempels van Taps, afzonderlijk geplaatst

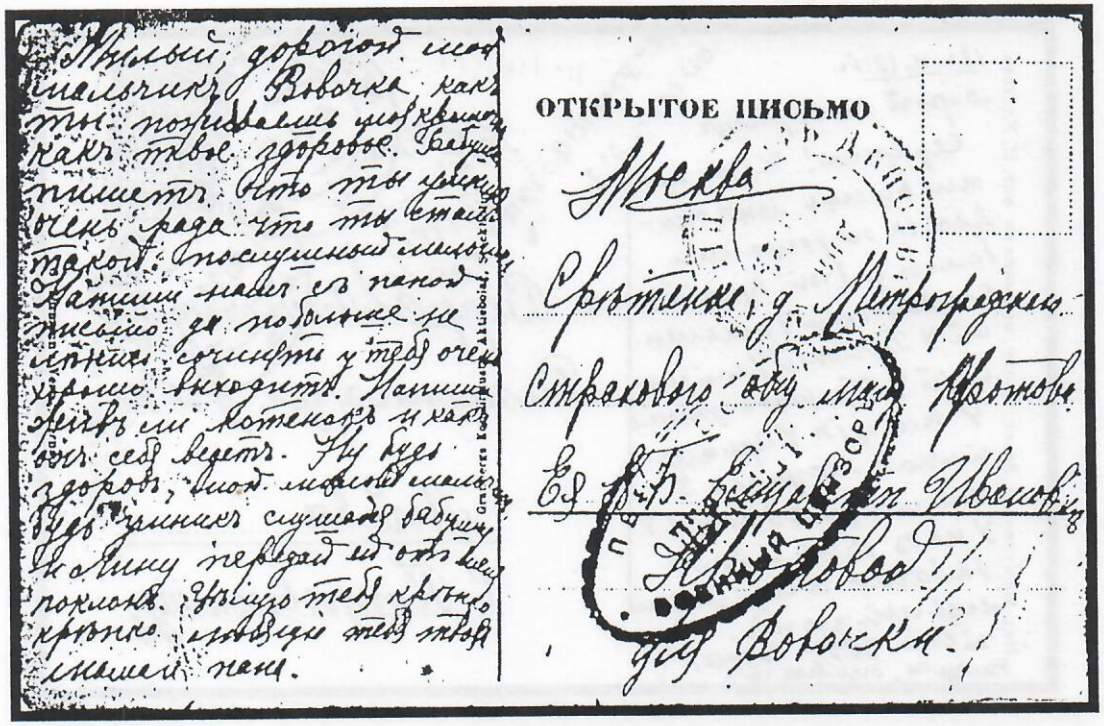

♦ Figuur 26. Persoonlijk censuurstempel van Pernau

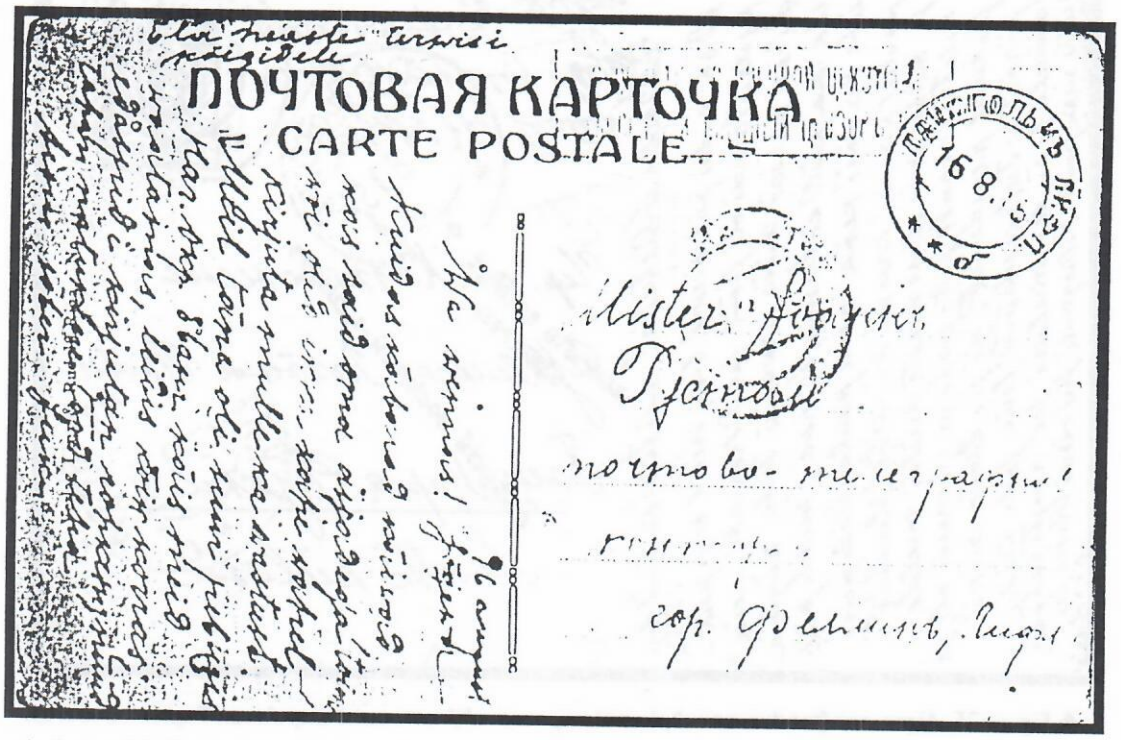

♦ Figuur 27. Censuurstempel van Talsen, te Laisholm gebruikt

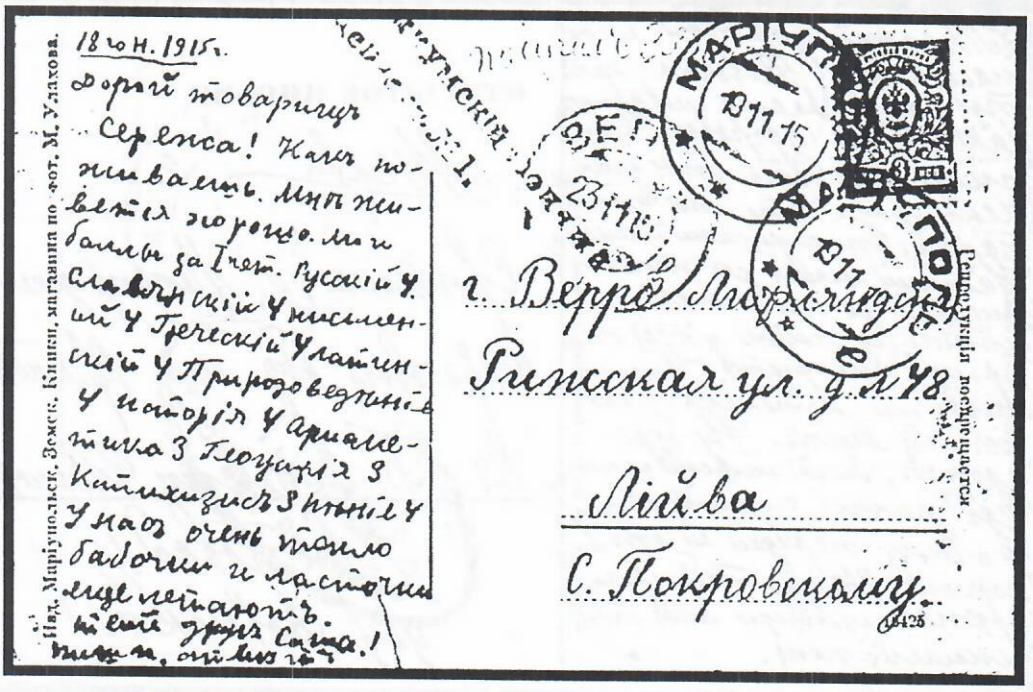

♦ Figuur 28. Tot dusver onbekend persoonlijk censuurstempel van Tuckum, gebruikt te Werro

In de zomer van 1915 werden enkele Russische postkantoren in Koerland en de omgeving van Riga geëvacueerd naar Lijfland. Onder het geëvacueerde personeel waren censoren die hun werkzaamheden in de nieuwe plaatsen voortzetten, daarbij aanvankelijk gebruik makend van hun vroegere stempels. Aldus is het gebruik opgetekend van een Mitau-censuurstempel in Jurjev, een Talsen-censuurstempel in Laisholm, enzovoort. De figuren 27 en 28 laten dit gebruik zien.

Censuurstempels die in het werk van Speeckaert worden toegeschreven aan Bausk, Baisagola en Oberpahlen, waar feitelijk geen censuurkantoren in functie waren, zijn in tabel 2 geplaatst onder respectievelijk Scheddau, Mitau en Laisholm.

Het totale aantal verschillende censuurstempels dat ooit bestaan heeft, moet zeer hoog zijn. Uitgaande van een conservatief geschat aantal van acht censoren per kantoor en in aanmerking genomen het totale aantal censuurkantoren in het Balticum — ongeveer 100, de veldpostkantoren niet meegerekend — alsook vervanging van de stempels der censoren, wat minstens driemaal plaats vond, kan dit aantal bij benadering geschat worden op 2000-2500. Tot op heden is slechts een klein deel hiervan opgetekend, hoewel nieuwe, nog onbekende stempels voortdurend opduiken. Het moet niettemin duidelijk zijn dat een groot aantal van deze censuurstempels voorgoed verloren is gegaan.

Zegels van was en papier schijnen slechts op het censuurkantoor te Reval te zijn gebruikt (zie de literatuurlijst).

Literatuur

1. Speeckaert, A., *Russische Postzensur / Russian postal censorship 1914-1918*, 2nd ed., 1991.
2. Skipton, D. en P. Michalove, *Postal censorship in imperial Russia*, 1990.
3. (anonymus): 'Zensurstempel von Jakobstadt und Riga', *Philatelia Baltica* nr. 48, 1967.
4. Kahrs, C., V. Hurt en E. Ojaste, 'Russian censorship in Estonia in WW I', *Eesti Filatelist* 24-25, 1979.
5. Jakimovs, N., 'De Russische censuurstempels gebruikt in het gebied van de latere republiek Letland', *Het Baltische Gebied* 7, 1986 [oorspronkelijk: 'Krievijas Imperijas cenzūru zimogi Latvijas territorijā', 1983].
6. Hurt, V. en E. Ojaste, *Eesti — Philately and postal history handbook and catalogue*, 1986; idem, *Supplement*, 1988; idem: 'Supplement II', *Eesti Filatelist* 32, 1988; idem, 'Supplement III', *Eesti Filatelist* 33-34, 1990.
7. Fugalevičius, V., *Pašto antspaudai Lietuvoj*, 2nd ed., 1990.

Aanvulling op de literatuurlijst door de vertaler:

8. Huysmans, F., 'Censuur', *Maandblad Kon. Postzegelvereniging van het Land van Waas*, 8 pp., 1975.
9. Huysmans, F., 'Stomme stempels', *Maandblad Kon. Postzegelvereniging van het Land van Waas*, 9 pp., 1976.

Dit artikel verscheen oorspronkelijk in *Rossica Journal*, nr. 123 van oktober 1994, blz. 27-41. Dank aan de heer Epstein en de Rossica Society of Russian Philately in de persoon van Gary A. Combs voor hun bereidwillige medewerking aan de publikatie van dit artikel in ons blad.

De vertaling uit het Engels werd verzorgd door Joop van Heeswijk. Ook hem dank.

DE POSTALE ONTWIKKELINGEN IN HEDENDAAGS ESTLAND

J. VAN HEESWIJK

Kort zegelnieuws

Op het velletje 'Eesti Vabariigi Post 75' (*Mi.* 215, Kr. 4,—) heb ik een aantal malen een plaatfoutje gevonden, te weten een klein zwart puntje ca. 5 mm boven (4 KRO)ON(I) (zie afbeelding 1). Het komt niet op elk velletje voor; ik heb het bovendien niet op velletjes met de tentoonstellingsopdruk aangetroffen.

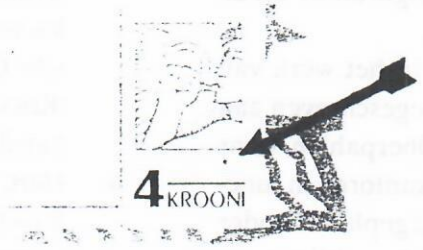

◆ Afbeelding 1. Plaatfoutje op *Mi.* 215

Vervolgens het uitgifteprogramma voor 1995:

onderwerp	*waarde(n)*	*oplage*	*uitgiftedatum*
Natuurreservaat Matsalu	Kr. 1,70 Kr. 3,20	1.500.000 700.000	26-01-1995
Wereldvoedselorganisatie (FAO)	Kr. 2,70	1.000.000	28-02-1995
Klederdrachten van Muhu	Kr. 1,70 Kr. 1,70	1.500.000 1.500.000	30-03-1995
Via Baltica (met Letland en Litouwen); ook in blokje met 3 stuks	Kr. 1,70 Kr. 3,20	1.000.000 100.000	20-04-1995
Europa (50 jaar bevrijding van het fascistische juk)	Kr. 2,70	1.000.000	04-05-1995
Üro (50 jaar Verenigde Naties)	Kr. 4,—	700.000	01-06-1995
Vuurtoren van Pakri	Kr. 1,70	1.000.000	05-07-1995
125 jaar Theater Vanemuine	Kr. 1,70	1.000.000	15-08-1995
100e sterfdag Louis Pasteur	Kr. 2,70	700.000	20-09-1995

onderwerp	*waarde(n)*	*oplage*	*uitgiftedatum*
Fins-Oegrische stamverwantschap (velletje met 6 zegels)	Kr. 1,70 (×6)	1.000.000 (×6)	17-10-1995
150e geboortedag A. Kunileid	Kr. 1,70	1.500.000	01-11-1995
Kerstzegels	Kr. 1,70 Kr. 2,50	2.000.000 800.000	15-11-1995
'Hoia Eesti Merd!' (houding van Estland op zee)	Kr. 2,—	1.000.000	20-12-1995

Nominale waarden onder voorbehoud en oplagen bij benadering.

Maximumkaarten
In december 1994 verschenen twee maximumkaarten met de kerstzegels (zie afbeelding 18). Verder zijn maximumkaarten aangekondigd voor de klederdrachtzegels van Muhu (30-3-1995, 2 kaarten) en voor de kerstzegels van 15-11-1995 (2 kaarten).

Bijzondere stempels

A. Eerstedagstempels

FDC

◆ Afbeelding 2. Kerstzegels: kerken van Ruhnu en Urvaste

FDC

♦ Afbeelding 3. 400e geboortedag van de Zweedse koning Gustaaf II Adolf (tijdens zijn regering maakte Estland deel uit van het Zweedse rijk)

Rakvere linnus. 13. – 16. sajand

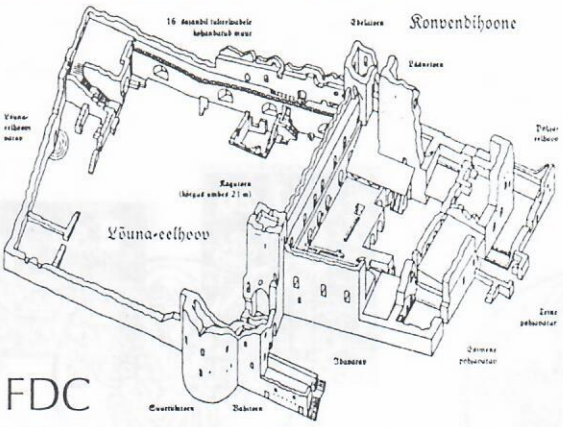

FDC

♦ Afbeelding 4. Burcht te Rakvere (loopzegel Kr. 3,20)

FDC

♦ Afbeelding 5. Natuurreservaat Matsalu

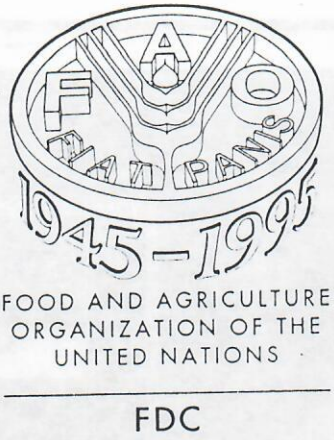

♦ Afbeelding 6. 50 jaar Wereldvoedselorganisatie (FAO)

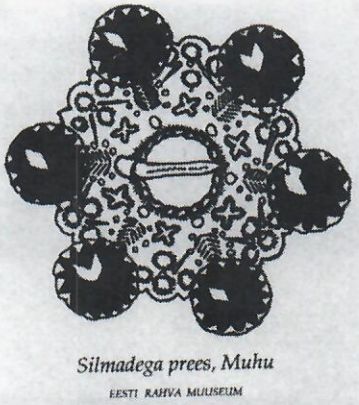

♦ Afbeelding 7. Klederdrachten van Muhu

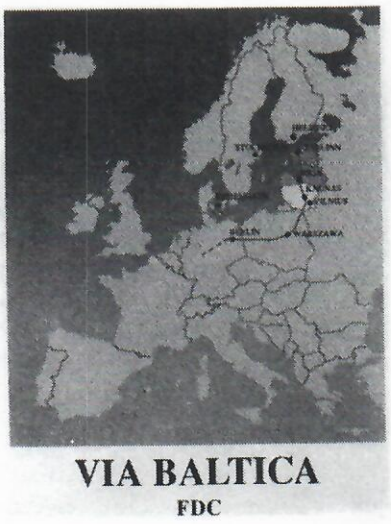

♦ Afbeelding 8*a*. Via Baltica (interbaltische weg): zegel

♦ Afbeelding 8*b*. Via Baltica (interbaltische weg): velletje

♦ Afbeelding 9. Europa, 50 jaar bevrijding van het fascistische juk

B. Gelegenheidsstempels

Eerst enkele oudere stempels:

♦ Afbeelding 10. Staatsbezoek van de Franse president François Mitterrand aan Estland

♦ Afbeelding 11. Staatsbezoek van de Deense koningin Margarethe II aan Estland

♦ Afbeelding 12. Valge Kepi Päev (= Dag van de Witte Stok)

♦ Afbeelding 13. 75 jaar gebruik van de moedertaal (Ests) op de Universiteit van Tartu

De nieuwe gelegenheidsstempels:

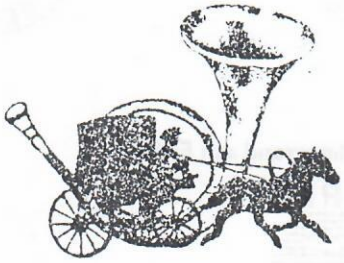

♦ Afbeelding 14. Postzegeltentoonstelling 'Postiljonszak' te Tallinn

♦ Afbeelding 15. 75 jaar Verdrag van Tartu, bij welk verdrag Sovjet-Rusland in 1920 de onafhankelijkheid van Estland erkende

FRIEDRICH von BERG
16.02.1845 - 22.03.1938

150. sünniaastapäev

♦ Afbeelding 16. 150e geboortedag van graaf Friedrich von Berg

♦ Afbeelding 17. Derde kongres van de Estse Filatelistische Bond (EFL) te Tallinn

♦ Afbeelding 18. Soevenirstempel Dag van de Luchtvaart

De te verwachten gelegenheidsstempels in 1995:

— 26 maart: Tartu, 125 jaar Ests Studenten Genootschap.
— ... juni: Narva 650 jaar stad; Narva kreeg in 1345 tijdens het Deense bestuur stadsrechten.
— 4 juli: Tartu, 125 jaar Estse Boerenbond, opgericht te Tartu op initiatief van Johann Voldemar Jannsen.
— ... juli: Elva, tentoonstelling van de filatelistenvereniging 'Estonia' te Elva.
— 9 september: Tallinn, 650 jaar waterleiding te Tallinn; volgens optekening in een door de Deense koning Waldemar IV verleende oorkonde aangelegd rond 29 september 1345.
— 2 oktober: Narva, 125 jaar Baltische spoorweg; de openingsceremonie in 1869 was het begin van de aanleg van de spoorlijn Sint-Petersburg-Tallinn.
— 9 oktober: Kunda, 125 jaar Cementfabriek van Kunda.
— 10 oktober: Tallinn, 100e geboortedag van Olympisch kampioen Alfred Neuland.

♦ Afbeelding 19. Maximumkaarten met de kerstzegels van 1994

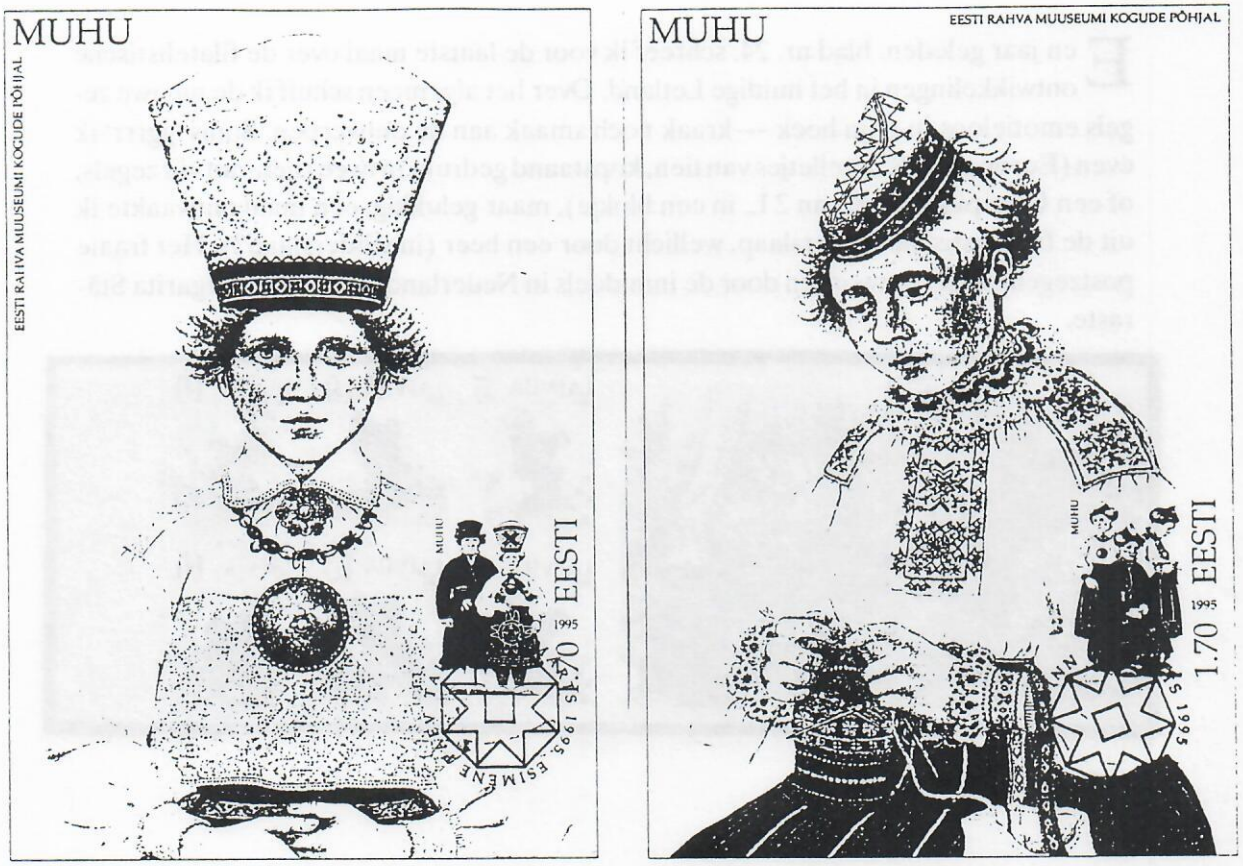

♦ Afbeelding 20. Maximumkaarten met de klederdrachtzegels van Muhu

Tot slot nog de vraag of iemand mij kan inlichten omtrent het onderstaande stempel. Ik weet dat Slite een plaats in Zweden is, en dat er ook een Zweedse scheepvaartmaatschappij van die naam bestaat/bestond.

LETLAND: NIEUWE ONTWIKKELINGEN V

RUUD VAN WIJNEN

Een jaar geleden, blad nr. 24, schreef ik voor de laatste maal over de filatelistische ontwikkelingen in het huidige Letland. Over het algemeen schuif ik de nieuwe zegels emotieloos in mijn boek — kraak noch smaak aan de ontwerpen. Soms 'ggrrr' ik even (Europazegels in velletjes van tien, kopstaand gedrukt in twee rijen van vijf zegels, of een Olympiadezegel van 2 L. in een blokje), maar gelukkig, één maal ontwaakte ik uit de filatelistische winterslaap, wellicht door een beer (in winterslaap?). Het fraaie postzegelboekje, ontworpen door de inmiddels in Nederland wonende Margarita Stāraste.

♦ Afbeelding 1. Postzegelboekje

Zegels

Tot nu toe vermeldde ik in deze bijdrage alle nieuwe uitgaven, maar dat lijkt me onderhand overbodig. Uw nieuwtjes 'haalt' u even op bij de handelaar of een trouwe correspondent zendt ze u. In *Michel* staat alles op een rij, maar beter nog is de aanschaf van de tweede uitgave van *Latvijas pastmarku katalogs*.[1]

Zeker interessant is de ingebruikname van Klüssendorf-printers voor automaatstroken op vijf Letse postkantoren (Liepāja, Daugavpils, Rīga-47, Rīga-50 en Rīga-51) en bij de filatelistische dienst. Het papier voor de automaatzegels is gedrukt bij Joh. Enschede in Haarlem. De automaten, die alle waarden tot 99,99 Lati kunnen leveren, kwamen op 3 mei 1994 in gebruik. Kennelijk was het even wennen. Bepaald werd dat post met

---

[1] *Latvijas pastmarku katalogs*, tweede uitgave 1995, tweetalig Lets en Engels, uitgave van The Latvian Philatelic Society. Te bestellen: *f* 10,— op postgiro 2052090 t.n.v. R.W. van Wijnen, Arnhem. In Geldermalsen afgehaald *f* 7,50.

automaatzegels slechts verzonden mocht worden vanaf de postkantoren waar de automaten waren geplaatst.

♦ Afbeelding 2. Automaatzegel

Er was meer ongerief: 'De postbeambte van de automaat was "even" afwezig, dus geen zegels' en 'Het apparaat van Rīga-50 is buiten dienst, de lichte vingerbeweging valt de postbeambten niet meer aan te leren' neemt u voor wat het waard is. Feit is dat gebruikspost met automaatzegels niet al te veel voorkomt.

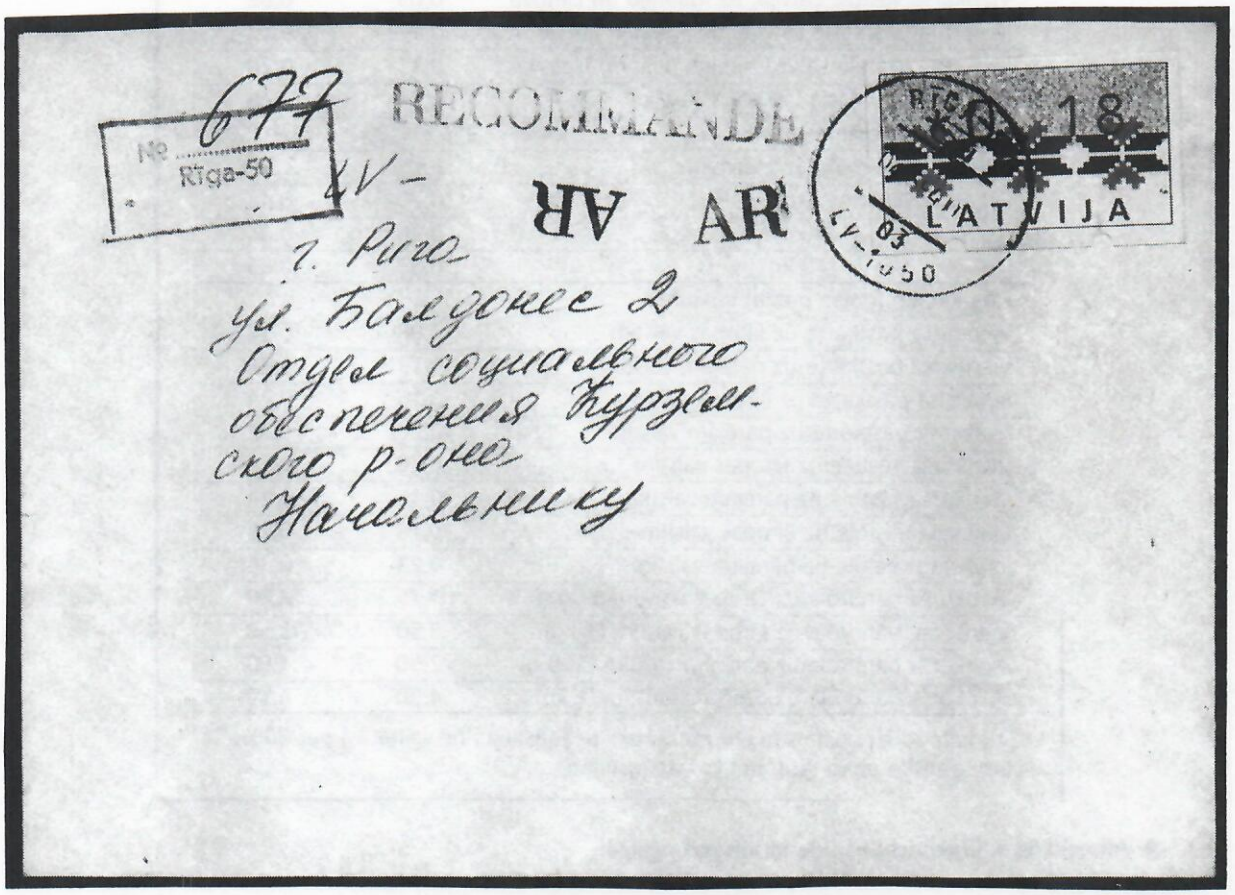

♦ Afbeelding 3. Aangetekende lokale brief met ontvangstbericht, Rīga-50, 10 mei 1994. Tarief: 5 s. brief + 8 s. aantekenrecht + 5 s. ontvangstbericht = 18 santimu

Posttarieven

Al op 4 januari 1995 meldde *Rīgas Santims* (afbeelding 4) dat in het voorjaar de tarie-

ven omhoog zouden gaan. Uit een overzichtje konden de lezers al opmaken dat de kosten flink zouden stijgen: 60%. Inmiddels is bekend dat de aangekondigde verhoging op 25 maart jl. is ingegaan.

Godātie Latvijas iedzīvotāji!

Kopš 1993.gada 15.februāra, kad stājās spēkā pašreizējie pasta pakalpojumu tarifi, Latvijas pastā notikušas ievērojamas pārmaiņas. Krasi paātrinājusies pasta sūtījumu pārsūtīšana un piegāde, ievērojami uzlabojusies pasta pakalpojumu kvalitāte. Pašreizējie pasta pakalpojumu tarifi vairs neatbilst to reālajām izmaksām, tāpēc 1995.gada 1.ceturksnī Latvijas pasts plāno pasta pakalpojumu tarifu paaugstināšanu. Piedāvājam Jums iepazīties ar pasta pakalpojumu tarifu projektu.

Pakalpojumu nosaukums		Pašreizējais tarifs (Ls)	Projekts Jaunais tarifs (Ls)
Vienkārša pastkarte Latvijā, uz Igauniju un Lietuvu		0,03	0,05
Vienkārša vēstule Latvijā, uz Igauniju un Lietuvu		0,05	0,08
Ierakstīta pastkarte Latvijā, uz Igauniju un Lietuvu		0,10	0,17
Ierakstīta vēstule Latvijā, uz Igauniju un Lietuvu		0,13	0,20
Vienkārša bandrole Latvijā (1 kg)		0,30	0,48
Naudas pārvedumi Latvijā		2% + 0,05	2% + 0,08
Naudas pārvedumi uz ārzemēm		2,5%	2,5%
Pakas Latvijā	(1 kg)	0,30	0,48
	(5 kg)	0,40	0,64
	(10 kg)	0,53	0,85
«A» klases (gaisa pasta) sūtījumi			
Vienkārša pastkarte uz Eiropas valstīm		0,08	0,13
Vienkārša pastkarte uz pārējām valstīm		0,13	0,20
Ierakstīta pastkarte uz Eiropas valstīm		0,15	0,25
Ierakstīta pastkarte uz pārējām valstīm		0,20	0,32
Vienkārša vēstule uz Eiropas valstīm		0,10	0,16
Vienkārša vēstule uz pārējām valstīm		0,15	0,24
Ierakstīta vēstule uz Eiropas valstīm		0,18	0,28
Ierakstīta vēstule uz pārējām valstīm		0,23	0,36
Vienkārša bandrole uz Eiropas valstīm (500 g)		1,75	2,80
Vienkārša bandrole uz Eiropas valstīm (1 kg)		3,50	3,50
Vienkārša bandrole uz pārējām valstīm (500 g)		2,50	4,00
Vienkārša bandrole uz pārējām valstīm (1 kg)		4,50	4,50

Citu kategoriju pasta sūtījumu tarifi tiks paaugstināti ne vairāk kā par 60%. Starptautisko paku tarifi netiks paaugstināti.

♦ Afbeelding 4: Overzicht van de tariefsverhogingen

Evenals in 1993 konden ook in december (3-18) 1994 brieven tegen verlaagd tarief worden verzonden (afbeelding 5): Baltische landen 0,03 Ls, Europa 0,05 Ls, 'Overzee' 0,13 Ls.

LATVIJAS PASTS

Godātie Latvijas iedzīvotāji!

PRIECĪGUS ZIEMASSVĒTKUS UN LAIMĪGU JAUNO GADU!

Jau tagad apsveicam Jūs un sniedzam savdabīgu Ziemassvētku dāvanu – savus svētku apsveikumus šogad Jūs varat nosūtīt

LĒTĀK NEKĀ PARASTI,

uzlīmējot uz aploksnēm šādu vērtību pastmarkas:

uz Eiropas valstīm	0,08 Ls
uz pārējām valstīm	0,13 Ls
pa Latviju, uz Igauniju un Lietuvu	0,03 Ls

Cenu pazeminājums ir spēkā tikai no 3. līdz 18.decembrim. Sakarā ar cenu pazeminājumu tiešī 3.decembrī tiek laista klajā jauna Ziemassvētku pastmarku sērija.

No 3.decembra tiek pazemināti arī starptautisko paku tarifi.

Ar aviokompāniju *Baltic International, Latavio, Finnair, Lufthansa, SAS, LOT, CSA* palīdzību Jūsu Ziemassvētku dāvanas sasniegs adresātus visās pasaules valstīs tiešī pirms Ziemassvētkiem. Nosūtiet Ziemassvētku un Jaungada apsveikumus savlaicīgi!

P.S. Cenu pazeminājums neattiecas uz iestādēm, organizācijām un firmām.

♦ Afbeelding 5. Aankondiging van de Letse PTT omtrent het speciale kersttarief

♦ Afbeelding 6. Rīga, 5 december 1994: verlaagd tarief 3 s. (i.p.v. 5 s.)

Stempels

RĪGA-EMS. Dat EMS ook in Rīga actief zou zijn, lag voor de hand. Een correspondent bevestigde dit, en ik vroeg hem me een brief met EMS te zenden. Gelukkig informeerde hij me vooraf over de prijs: een zending tot 250 gram kwam op L. 16,—. Wat veel voor een stempel. Enige tijd later kreeg ik het toch, op een brief naar Vilnius (afbeelding 7).

♦ Afbeelding 7. EMS-stempel, 15-12-1994

Frankeermachines worden nu volop gebruikt; drie voorbeelden in verschillende typen ziet u in afbeelding 8. De bovenste twee (aangepaste Sovjet-stempels) in zwart, de onderste in rood. Het verschil is duidelijk.

♦ Afbeelding 8. Drie frankeermachinestempels

Aan moderne poststukken valt (nog) meer te beleven en het lijkt alsof oude stempels

in nieuwe jasjes terugkeren. Enige voorbeelden: 1) postale aanwijzingen; 2) strafport; 3) verrekening en zelfs weer 4) slagzin-stempels (afbeelding 9).

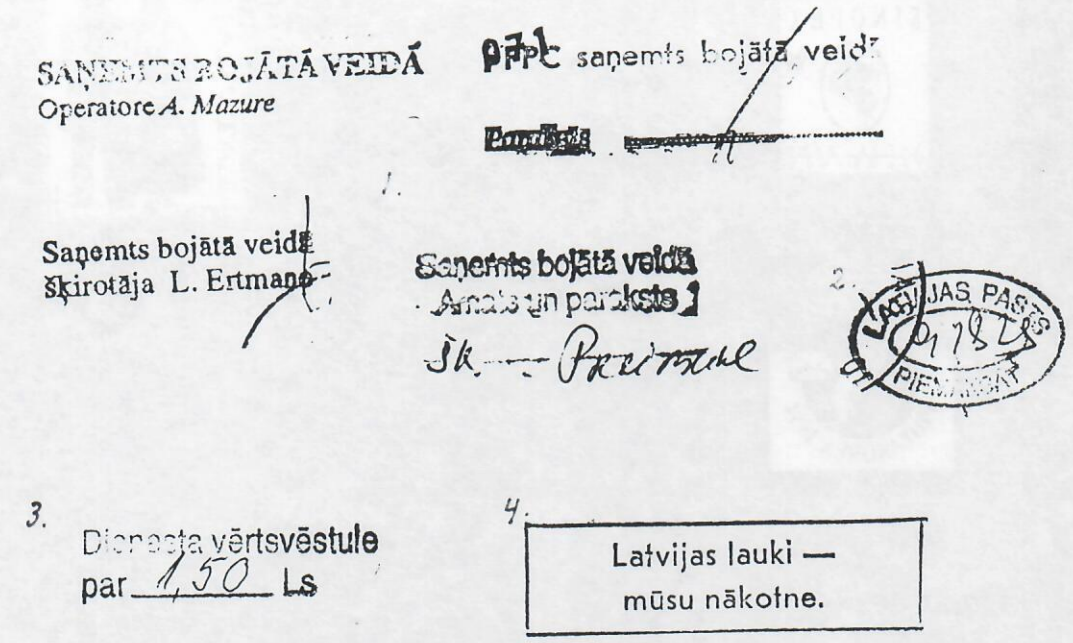

♦ Afbeelding 9. Diverse voorbeelden van stempels: niet uit 1934 en 1935, maar uit 1994 en 1995...

Bij 1) gaat het om beschadigde poststukken, bij 3) om dienstpost met aangegeven waarde en bij 4) herleven de jaren dertig wel helemaal: 'Het Letse platteland — onze toekomst'.

Briefkaarten

Na al dit aardigs, toch weer 'Ziet en huiver'.

Begin mei 1994 gaf de Letse post, naar aanleiding van de postzegelbeurs in Essen, een 'briefkaart' uit. De waarde-indruk van 20 santimi uit de klederdrachtenserie komt niet overeen met een geldend tarief, bijvoorbeeld 8 santimi voor een briefkaart binnen Europa. Het woord 'Postkarte' komt op de kaart niet voor, maar een tekst in het Engels heeft het over 'Postal card no. 4. This postal card commemorates the participation of the Latvia Post Office in the Essen '94 10th International Stamp Fair...'

Nummer 4? Jawel, inmiddels ook de nummers 5 en 6 gezien met als tekst 'ierakstīta pastkarte, registered postcard with imprinted stamp'. Waarden respectievelijk 20 en 15 santimu — maar dat klopt ook al niet. 't Is niks. (Toch maar een afbeelding 10.)

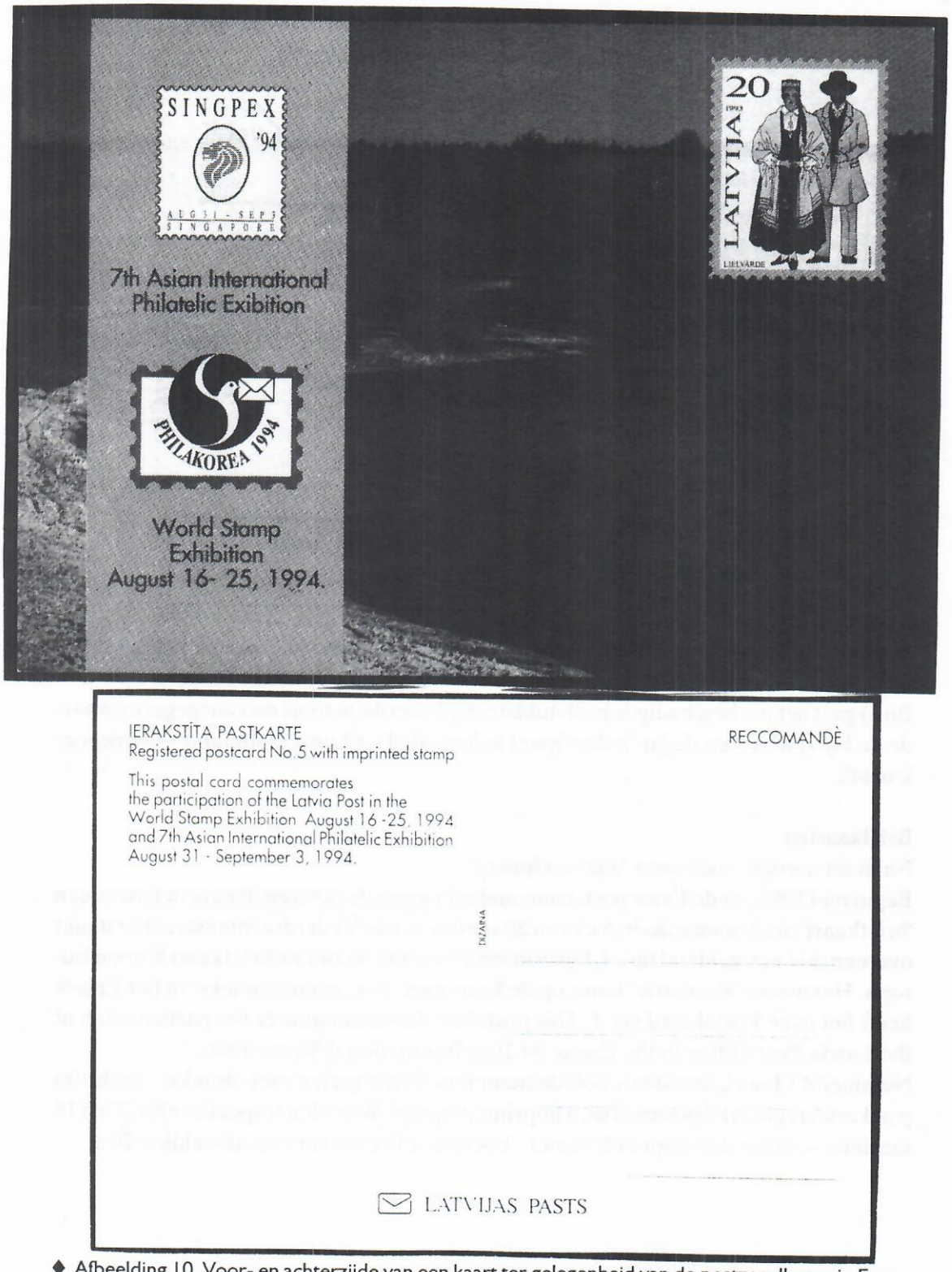

♦ Afbeelding 10. Voor- en achterzijde van een kaart ter gelegenheid van de postzegelbeurs in Essen

Dank aan Nikolajs Jakimovs en Laimons Bočka voor hun artikeltjes, knipsels, vertalingen en het uiten van hun filatelistische ergernissen.

FOUTEN IN SOVJET-STEMPELS GEBRUIKT IN LETLAND

JĀNIS OZOLIŅŠ

De postwet van de Sovjet-Unie bepaalde dat in de afzonderlijke republieken tweetalige stempels moesten worden gebruikt.

Dit artikel heeft betrekking op de dagtekening- en registratiestempels op geldoverschrijvingsformulieren gebruikt ná 4 mei 1990 (herstel van de onafhankelijke republiek).

Als we de stempelteksten vergelijken met de postregisters van de Sovjet-Unie en de Letse Sovjet-republiek, dan vallen verschillen in benaming en schrijfwijze op. Uitgaande van de officiële registers kunnen we de afwijkingen in de stempels beschouwen als fouten. Verder komen grammaticale onjuistheden, foutieve letters en onjuiste vertalingen voor.

De stempels met een onjuistheid kunnen in drie groepen worden verdeeld:

1. fouten in de plaatsnamen;
2. tekstfouten;
3. spelfouten (waarbij het vaak gaat om diacritische tekens als de ˇ in š en de , in ļ.

Gebruikte literatuur:

— *Latvijas PSR Sakaru ministrija. Latvijas PSR pasta indeksācijas rokasgrāmata*, Rīga, 1989.

— *Latvijas Pasts. Pasta indeksi Rīgā 1992.*

— *Министерство связи СССР алфавитный список предприятий связи СССР II выпуск.*, Москва, Из-во Связь, 1978.

De oorspronkelijke studie geeft afbeeldingen van alle stempels met fouten; in verband met plaatsruimte zijn slechts drie pagina's met afbeeldingen in ons blad opgenomen en wordt verder volstaan met naamlijsten. De nummers bij de afbeeldingen verwijzen naar de lijsten. De aanduidingen *d* en *r* op de lijsten geven aan of het gaat om een *d*agtekening- of *r*egistratiestempel.

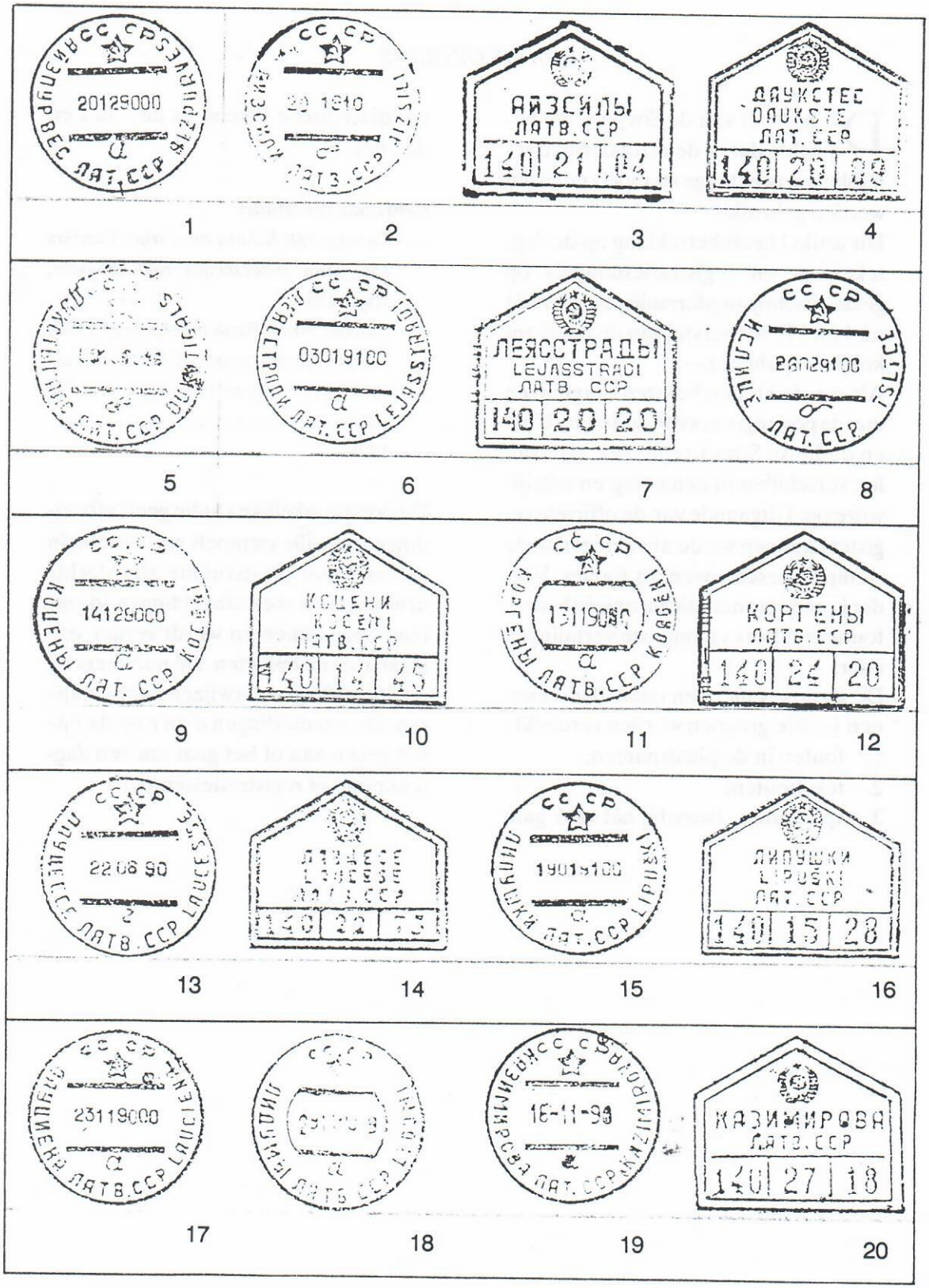

1 2 3 4

5 6 7 8

9 10 11 12

13 14 15 16

17 18 19 20

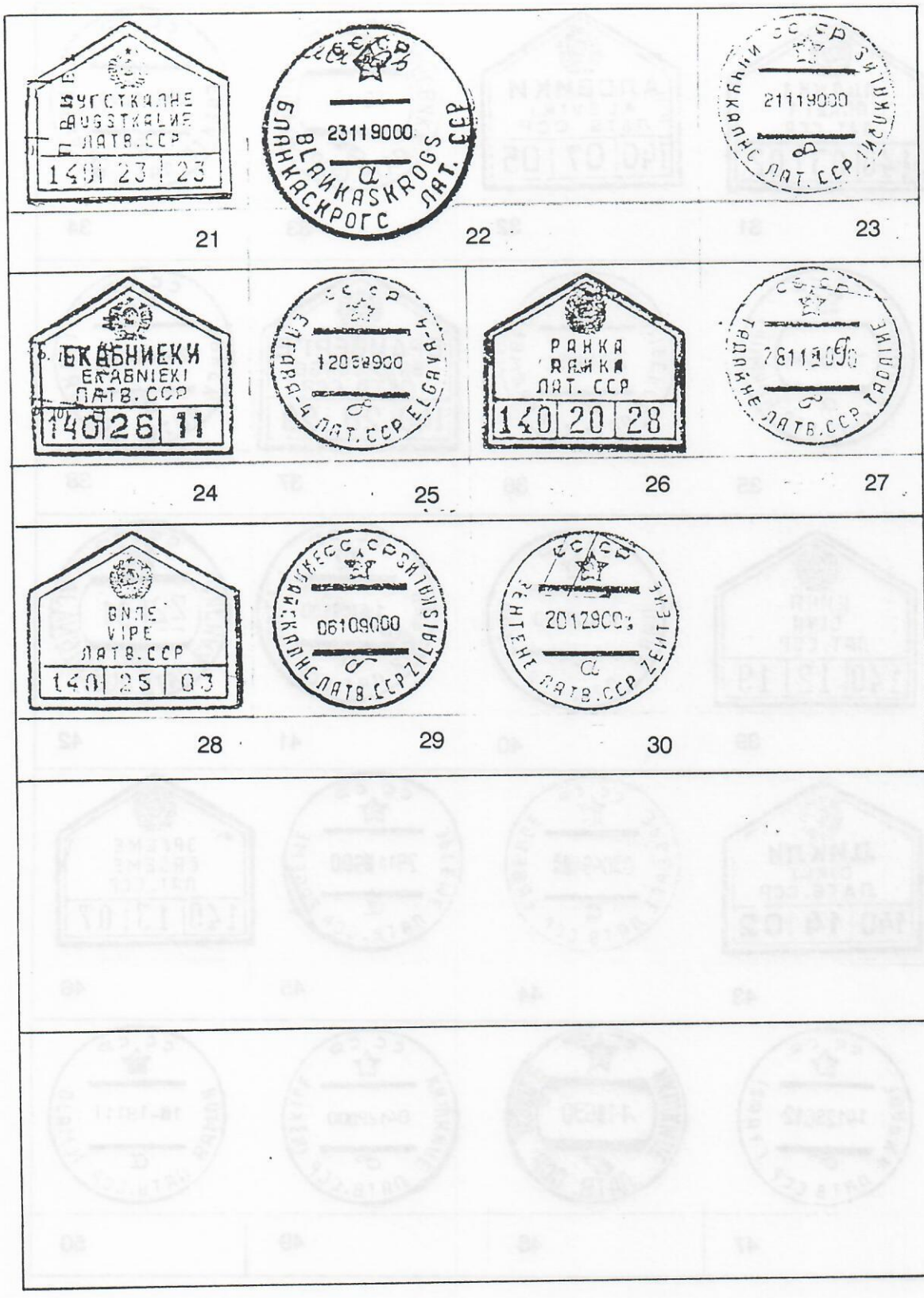
ДУГСТКАЛНЕ
DAUGSTKALNE
ЛАТВ.ССР
140 23 23
21
23119000
BLAIKASKROGS
22
21119000
23
БЕКАБНИЕКИ
BEKABNIEKI
ЛАТВ.ССР
140 26 11
24
25
РАНКА
RANKA
ЛАТ. ССР
140 20 28
26
27
BNAS
VIPE
ЛАТВ.ССР
140 25 03
28
06109000
29
30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

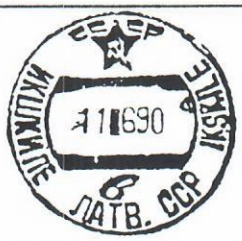

48

49

50

♦ Type 1. Fouten in de plaatsnaam

bijzonderheden		*in stempel*	*juiste schrijwijze*
d	(1)	АЙЗПУРВЕС	АЙЗПУРВЕ
d-r	(2, 3)	АЙЗСИЛИ	АЙЗСИЛЫ
r	(4)	ДАУКСТЕС	ДАУКСТЕ
d	(5)	ДУКСТЫГАЛС	ДУКСТРИГАЛС
d-r	(6, 7)	ЛЕЯССТРАДЫ	ЛЕЯССТРАДИ
d	(8)	ИСЛИЦЕ	ИСЛИЦА
d-r	(9, 10)	КОЦЕНЫ	КОЦЕНИ
d-r	(11, 12)	КОРГЕНЫ	КОРГЕНИ
r	(13, 14)	ЛАУЦЕСЕ	ЛАУЦЕССЕ
d-r	(15, 16)	ЛИПУШКИ	ЛИЕПУШКИ
	(15, 16)	LIPUŠKI	LIEPUŠKI
d	(17)	ЛАУЦИЕНА	ЛАУЦИЕНЕ
d	(18)	ЛИДУМЫ	ЛИДУМИ
d	(19, 20)	KAZIMIROVA	KAZIMIROVKA
r		MIRИJA	MIRNIJA
d		MIRNIJA	MIRNOJE
r		МУЙЗЕНИЕКИ	МУЙЖЕНИЕКИ
d		MUIZENIEKI	MUIŽNIEKI
d-r		РОЗЕНИ	РОЗЕНЫ
d		СИСЕ	СИССЕ
r		STĀMERIENE	STĀMERIENA
d-r		TARTAK	TARTAKS
d-r		УПЕЦКАЛНИ	УПЕСКАЛНЫ
d-r		БЛЫДЕНЕ	БЛИДЕНЕ

♦ Type 2. Tekstfouten

bijzonderheden		*in stempel*	*juiste schrijwijze*
r	(21)	AUGSTKALИE	AUGSTKALNE
d	(22)	BLAИKASKROGS	BLANKASKROGS
d	(23)	INČUKALИS	INČUKALNS
r	(24)	EKABNIEKI	JĒKABNIEKI
d	(25)	ELGAVA	JELGAVA
r	(26)	RAИKA	RANKA
d	(27)	TADAIИE	TADAINE
r	(28)	BNПE	ВИПЕ
d	(29)	ZILAISKALИS	ZILAISKALNS
d	(30)	ZEИTEИE	ZENTENE

(Opvallend is hoe vaak de cyrillische Н, vertaald in 'onze' N, in de vertaling foutief wordt gezet als И. Een cyrillische И is 'onze' ie.)

♦ Type 3. Spelfouten (met name het foutief gebruik van diacritische tekens)

bijzonderheden		*in stempel*	*juiste schrijwijze*
r		ÄBEĻI	ĀBEĻI
d		ĂBEĻI	ĀBEĻI
r	(31)	ADAZI	ADAŽI
d-r	(32, 33)	ALSVIKI	ALSVIĶI
d	(34)	BABITE	BABĪTE
d		BÄRBELE	BĀRBELE
d	(35)	BORMANI	BORMAŅI
d-r	(36, 37)	BRAMBERGE	BRAMBERĢE
d	(38)	BRIGI	BRIĢI
r	(39)	CINA	CIŅA
d	(40)	CĪRA	CIŅA
d	(41)	CIRUĻI	CĪRUĻI

bijzonderheden	*in stempel*	*juiste schrijwijze*
d (42)	DIGNAJA	DIGNĀJA
r (43)	DIKLI	DIKĻI
d (44)	ĒRBERGE	ĒRBERĢE
d-r (45, 46)	ĒRGEME	ĒRĢEME
d (47)	EVARŽI	ĒVARŽI
d (48, 49)	IKSKILE	IKŠĶILE
d (50)	ILMAJA	ILMĀJA
r	IPIKI	IPIĶI
d	GAVARTINE	GAVARTĪNE
d	GIBULI	ĢIBUĻI
d	GIKŠI	ĢIKŠI
d	GLĂZŠĶŪNIS	GLĀZŠĶŪNIS
d-r	GRUNDZĂLE (GRUNDZĂLE)	GRUNDZĀLE
r	ISLICE	ĪSLĪCE
d	JĂNUCIEMS	JĀŅUCIEMS
r	JANUCIEMS	JĀŅUCIEMS
r	JANUKALNS	JĀŅUKALNS
d	JAUNJERCĒNI	JAUNJĒRCĒNI
d	JURGI	JURĢI
d	KAIGA	KAIĢI
d	KARKI	KĀRKI
r	KATRINA	KATRĪNA
d	KLIGEИE	KLĪĢENE
d	KORGĒNI	KORĢENE
d	KRASLAVA	KRĀSLAVA
d	KRUKI	KRUĶI
d	KURSIŠI	KURSĪŠI
d-r	KUBULI	KUBUĻI
r	ĶEIZI	ĶEIŽI

bijzonderheden	*in stempel*	*juiste schrijwijze*
d	KEIŽI	ĶEIŽI
d	KEGUMS	ĶEGUMS
d	KALKI	KALĶI
d-r	KONI	ĶOŅI
d	KULI	ĶŪĻI
d	LAULENI	LAUĻĒNI
d	LEIMANI	LEIMAŅI
d-r	LIELVARDE (LIELVĂRDE)	LIELVĀRDE
d	LIEPĂJA	LIEPĀJA
d	LIGO	LĪGO
d	LUTRINI	LUTRIŅI
d-r	LIPINIŠKI	LIPINIŠĶI
r	LUGAZI	LUGAŽI
d	LEIMANI	LEIMAŅI
d	LAUDONA	ĻAUDONA
d	MALINOVKA	MAĻINOVKA
r	MĀRINKALNS	MĀRIŅKALNS
d	MÄRKALNE	MĀRKALNE
d	MURJĀNI	MURJĀŅI
d-r	MENGELE	MEŅGELE
r	NICGALE	NĪCGALE
r	NIGRANDE	NĪGRANDE
d	OTANKI	OTAŅĶI
d-r	NUKI	NUĶI
d	PELĔČI	PELĒČI
d	PILSBLIDENE	PILSBLĪDENE
d-r	PIDRIKIS	PIDRIĶIS
d	PRIEKULI	PRIEKUĻI
d	PINHĪTES	PINNĪTES

bijzonderheden	*in stempel*	*juiste schrijwijze*
d-r	PIŅKI	PIŅĶI
d-r	PLĂNI	PLĀŅI
d	PURMSĂTI	PURMSĀTI
d	PUTÄNI	PUTĀNI
d	RANKI	RAŅĶI
d	RENĢE	REŅĢE
r	RIDZENE	RĪDZENE
r	RIEBIKI	RIEBIŅI
d	RIMICÄNI	RIMICĀNI
d	SATI	SĀTI
d	SPĂRE	SPĀRE
d	STUKMANI	STUKMĀNI
d	SŪNAKSTE	SUNĀKSTE
d-r	TENI	TEŅI
r	TIŅGERE	TIŅĢERE
d	TIRAINE	TĪRAINE
d	TIREĻI	TĪREĻI
r	TRIKATA	TRIKĀTA
d-r	VEGI	VEĢI
d-r	VEREMI	VĒRĒMI
d	VETRAINE	VĒTRAINE
r	VIDAGA	VĪDAGA
d-r	VIRKEИI	VIRĶĒNI
d	VIRESI	VIREŠI
d	ZALENIEKI	ZAĻENIEKI

WHAT'S IN A NAME...?

RUUD VAN WIJNEN

Tijdens onze laatste bijeenkomst hield ik een dialezing zonder naam. Althans, m'n verhaal had op de convocatie nog geen naam; kreeg die ook niet ter plekke; het mocht wèl een naam hebben en ging, naar bleek, over namen. Plaatsnamen.

Plaatsnamen... We hebben er als verzamelaars alles mee te maken. Een fraai gestempeld zegel is ons een lust voor het oog; liefst vol erop. Op een brief zien we graag vertrek-, transit- èn aankomststempels.

Maar plaatsnaamstempels roepen vragen op: waar ligt dat dorp, hoe kan die kaart nu zo-en-zo vervoerd zijn en waarom LEEPAJA en LIEPAJA (afbeelding 1)?

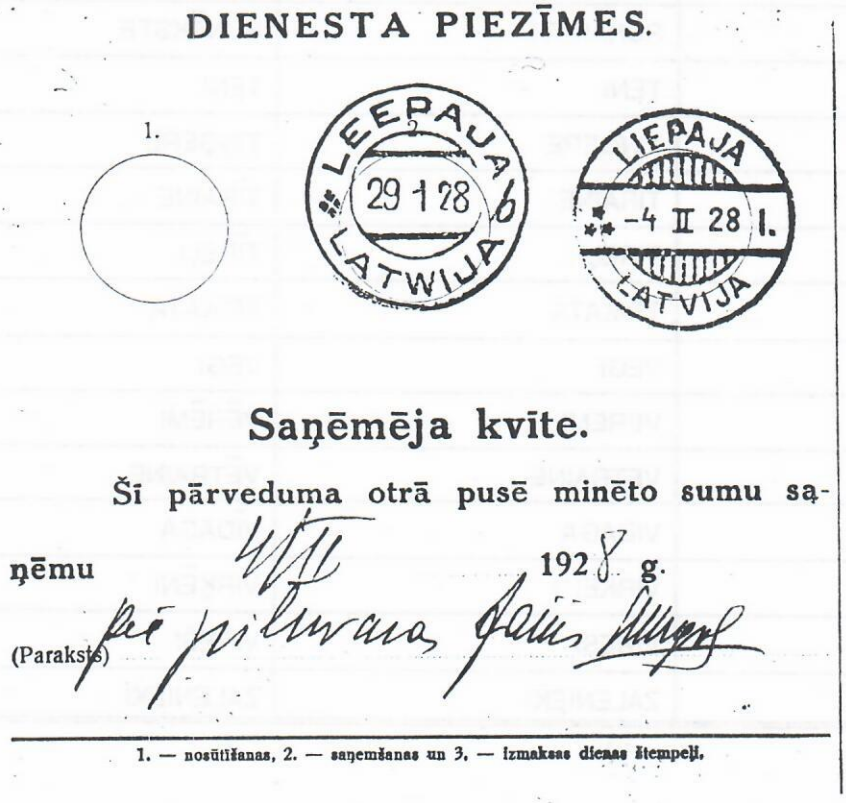

♦ Afbeelding 1. Geldoverschrijving,, aangekomen en uitbetaald in LEEPAJA en LIEPAJA, 1928

'Komisch' kan ook: 'brief van Jelgava naar Mitau' of een brief naar (het onvindbare) ЗДѢСЪ.

Historische, politieke en taalkundige ontwikkelingen vinden we terug in de plaatsnamen, zeker in het Baltische gebied. In dit artikel wil ik met u een slingertocht maken door de veelheid aan naamsveranderingen die plaatsvonden in ons verzamelgebied en die we dus terugzien op zegels en poststukken. Geen volledigheid dus; wel boeiend (hoop ik).

We beginnen in tsaristisch Rusland en omdat we ons goed willen oriënteren, gaan woordenboeken mee: een Russisch, een Duits en omdat we overal willen gaan ook een Ests, een Lets en een Litouws. Bestaat er een Jiddisch? Een Duits woordenboek in Rusland? Zeker; in de Baltische gouvernementen was Duits al eeuwen de taal van bestuur, kerk, handel en industrie. De Duitsbaltische 'baronnen' besturen voor de tsaar. De landstalen dienen het gemene volk, zeker op het platteland.

De poststempels waren, zeker in het begin, Duitstalig. Dat leest makkelijk voor ons en vaak lijkt de plaatsnaam in de landstaal er redelijk op: WOLMAR (afbeelding 2) is Valmiera en Libau is Liepāja.

◆ Afbeelding 2

Soms ook niet: Wenden is Cēsis en Reval = Tallinn liggen niet echt voor de hand. Het wordt lastiger als in Rusland stempels in het cyrillische schrift ingevoerd worden (overigens volstrekt logisch, lijkt me): ЛИБАВА (afbeelding 3) of РЕВЕЛЬ (afbeelding 4).

◆ Afbeelding 3

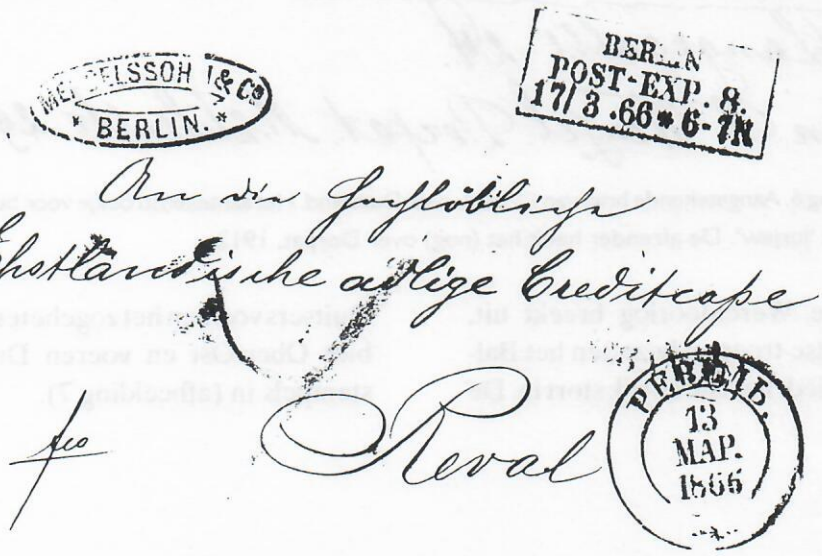

◆ Afbeelding 4. Brief van BERLIN naar 'Reval', met aankomststempel РЕВЕЛЬ, 1866

Kennis van de cyrillische letters helpt, voorin ieder woordenboek te vinden. Het gaat om Libava en Revel. Dus Libava = Libau = Liepāja. Dat gaat best en Reval = Tallinn had ik al verklapt. Kennelijk was de tweetaligheid in het tsarenrijk toch een probleem. Het leverde mooie, krachtige stempels op: ДЕРПТЪ — DORPAT (afbeelding 5).

♦ Afbeelding 5

Tot nu toe ging het over taal, van de landstalen nog geen spoor.

ДЕРПТЪ, letterlijk vertaald Derpt, is ook anderszins interessant. Het klinkt Duits en in het tweede deel van de vorige eeuw kwam een russificeringsbeweging op gang. Dus Derpt wordt Jurjev = ЮРЬЕВЪ (afbeelding 6). Dat klinkt Russisch. Nog een mooi voorbeeld: Dünaburg wordt herdoopt in Dwinsk (o ja, = Daugavpils).

♦ Afbeelding 6. Aangetekende brief van ЮРЬЕВЪ naar Duitsland. Het aantekenstrookje voor buitenlandse post noemt 'Jurjew'. De afzender heeft het (nog) over Dorpat, 1912

De Eerste Wereldoorlog breekt uit, 1914. Duitse troepen bezetten het Baltische gebied; het tsarenrijk stort in. De Duitsers vormen het zogeheten Postgebiet Ober-Ost en voeren Duitstalige stempels in (afbeelding 7).

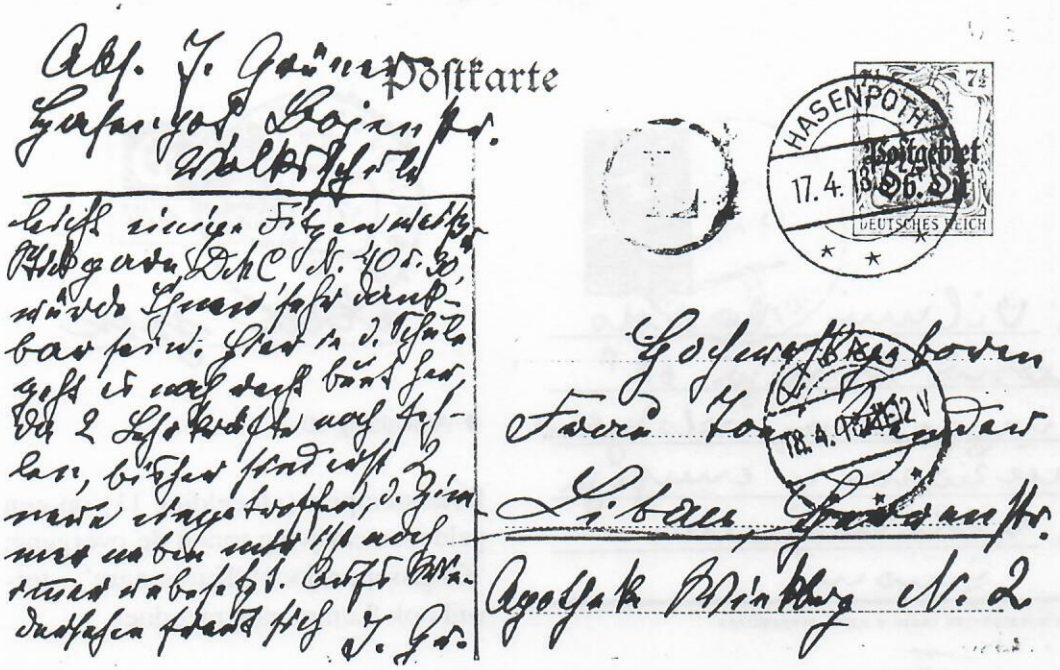

♦ Afbeelding 7. Briefkaart van HASENPOTH naar LIBAU. De L in de cirkel is een censuurstempeltje van Libau, 1918

HASENPOTH (Aizpute in het Lets); het blijft me toch raar in de oren klinken. 'Hazenpoot' en LIBAU, maar die kenden we al.

MARIAMPOL (afbeelding 8) is Marijampolė in Litouwen, dat valt te herkennen. Maar in de Sovjettijd kreeg die plaats een geheel andere naam; niets nieuws onder de zon: KAPSUKAS/КАПСУКАС, naar een of andere verdienstelijke homo sovieticus (afbeelding 9). De Litouwers vonden hem kennelijk iets minder verdienstelijk, want thans heet de plaats weer Mariampolė.

♦ Afbeelding 8

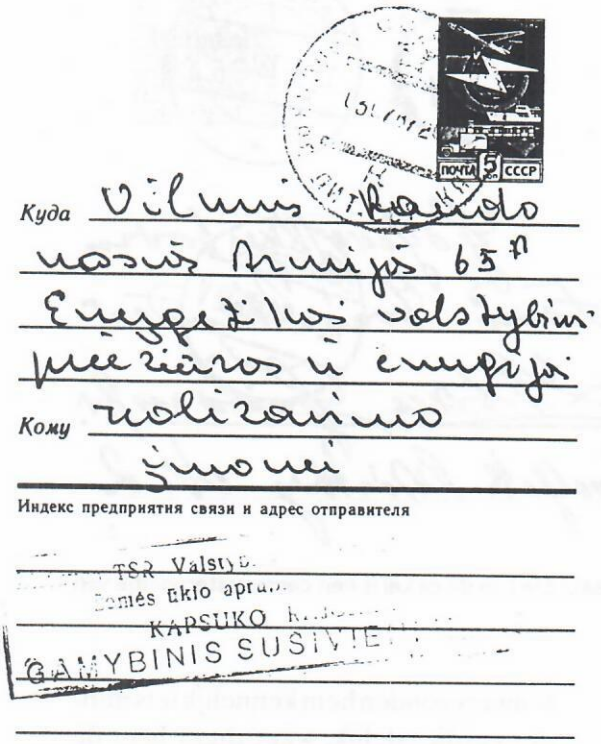

♦ Afbeelding 9

Ik voorspelde het u al, dit verhaal wordt een slingertocht, in plaats en tijd. Nog een 'vereeuwigde' Sovjetburger, nu in Estland: КИНГИСЕПП/KINGISSEPP (afbeelding 10). Het gaat over КУРЕССААРЕ/KURESSAARE, in 1991 kon dat weer.

♦ Afbeelding 10

Drie stempels (afbeelding 11) op een geldoverschrijving tonen de overgang: 'Kingissepa rajoon', 'Kuressaare',... terwijl ook 'Lenini' nog meedoet.

♦ Afbeelding 11

We zijn er echter nog niet. KURESSAAR (afbeelding 12), nog steeds op het eiland Saaremaa, heette in de tsarentijd АРЕНСБУРГЪ (= Arensburg; afbeelding 13).

◆ Afbeelding 12

◆ Afbeelding 13

◆ Afbeelding 14

◆ Afbeelding 15

Het lijkt of we terug zijn bij af, edoch derde/vierde etappe, nieuwe verrassingen. Eerste Wereldoorlog voorbij, 'Rusland'Sovjet-Unie, Estland, Letland en Litouwen onafhankelijk.
De diverse landstalen gaan een rol spelen in de poststempels, maar in zowel Estland als Letland vinden spellinghervormingen plaats. Niet spectaculair, zeker aardig. NARWA wordt NARVA (afbeeldingen 14 en 15) en LEEPAJA LIEPĀJA (afbeelding 1).

Maar het summum op dit gebied, tevens een 'grensgeval' van de eerste orde: WALKA (afbeelding 16) wordt VALKA (in het Lets); VALK (afbeelding 16)

wordt VALGA (in het Ests). Tijdens twee oorlogen heette het in het Duits WALK (afbeelding 17) en erna, tijdens de Sovjetperiode, gaat het (weer) in twee talen: VALGA/ВАЛГА (afbeelding 18).

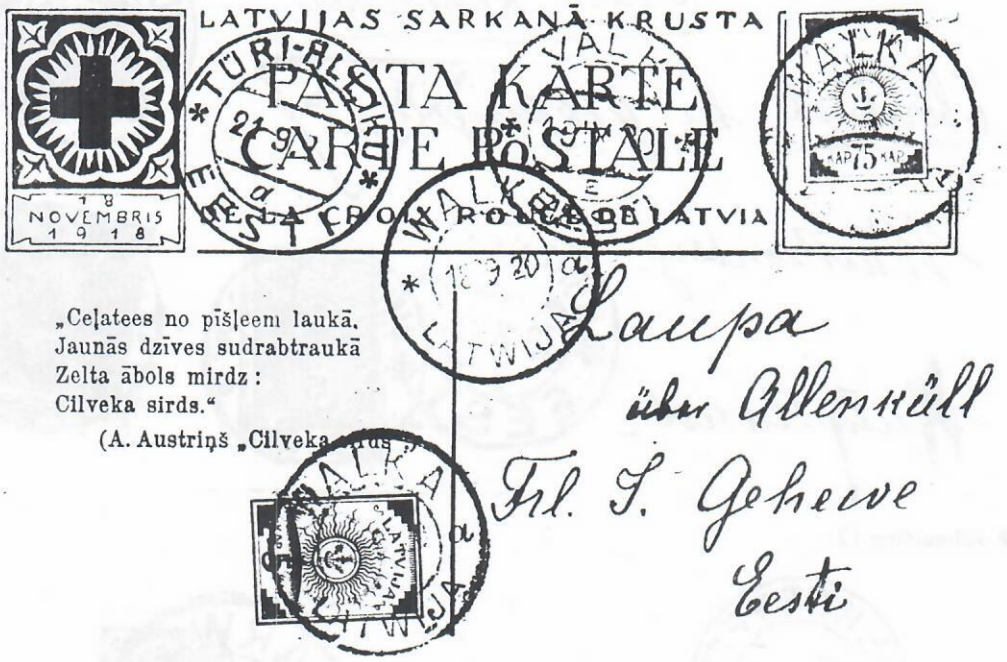

♦ Afbeelding 16: Briefkaart van het Letse WALKA, via het postkantoor in het Estse deel van de stad, VALK, naar Laupa, via TÜRI-ALLIKU, 1920

♦ Afbeelding 17

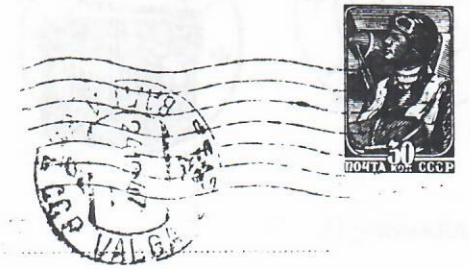

♦ Afbeelding 18

Ligt VALKA/VALGA nog op de grens, keurig verdeeld door een beek, er waren ook plaatsen die min of meer plotsklaps, goed geregeld of gedwongen, in een geheel ander land kwamen te liggen.

PALANGA (afbeelding 19), een vissershaventje aan de Oostzee, lag aanvankelijk in Letland. Litouwen wilde graag over een haven beschikken (voordat het Memel/Klaipėda inpikte) en ruilde daarvoor in 1921 grensgebied met Letland. Palanga bleef PALANGA (afbeelding 20), nu Litouws. Goed geregeld.

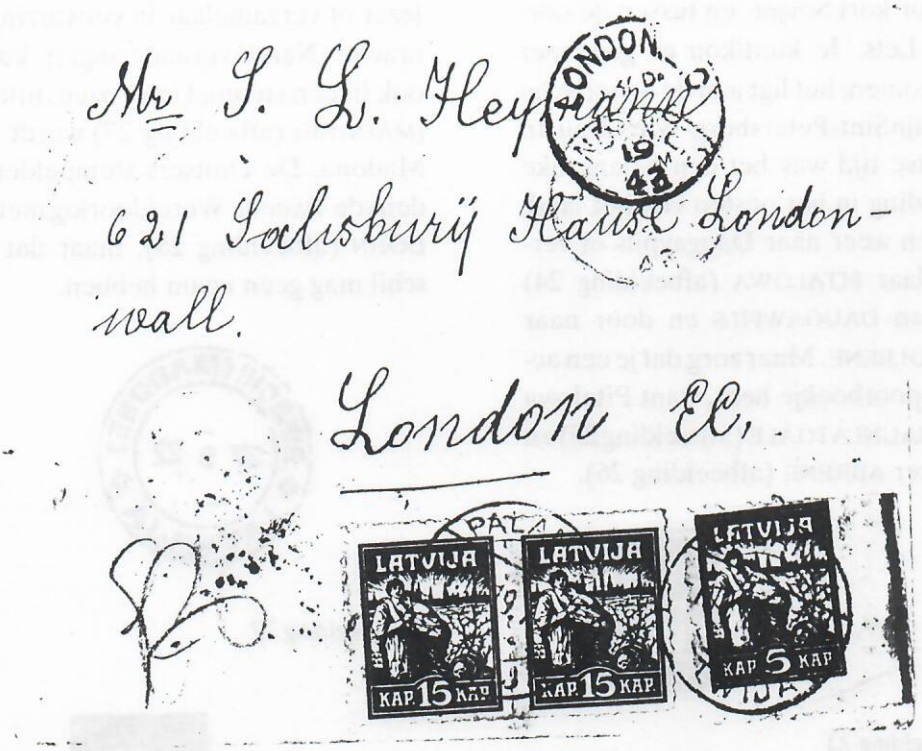

♦ Afbeelding 19. Brief van het Letse PALANGA naar Londen, 1 oktober 1919

♦ Afbeelding 20

♦ Afbeelding 21

Minder vriendschappelijk ging het met PETSERI (afbeelding 21). Ests gedurende de onafhankelijkheidsperiode, ПЕЧОРЫ (afbeelding 22) in het landsdeel dat na de Tweede Wereldoorlog werd ingenomen door de Sovjet-Unie en ging behoren tot het district Pskov.

♦ Afbeelding 22

In hetzelfde gebied ligt ПЫТАЛОВО (af-

beelding 23)= Pytalovo, nu Russisch, tot voor kort Sovjet- en tussen de oorlogen Lets. Je kunt/kon er goed per trein komen; het ligt aan de historische spoorlijnSint-Petersburg-Warschau. In de Letse tijd was het een belangrijke verbinding in het oosten van het land, heen en weer naar Daugavpils of verder. Naar PITALOWA (afbeelding 24) dus, van DAUGAWPILS en door naar WEZGULBENE. Maar zorg dat je een actueel spoorboekje hebt, want Pitalowa wordt JAUNLATGALE (afbeelding 25) en nog later ABRENE (afbeelding 26).

♦ Afbeelding 23

♦ Afbeelding 24

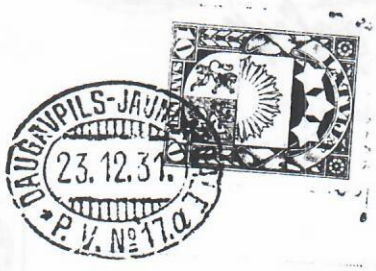

♦ Afbeelding 25

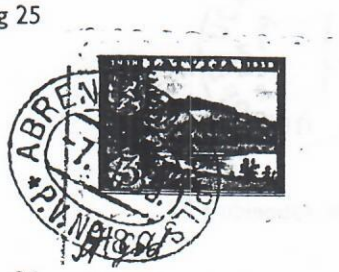

♦ Afbeelding 26

Niet altijd wordt de reiziger, de waarde lezer of verzamelaar in verwarring gebracht. Naamsveranderingen kun je ook in één stempel laten zien: BIRSCHI (MADONE) (afbeelding 27) wordt later Madona. De Duitsers stempelden tijdens de Tweede Wereldoorlog met MODOHN (afbeelding 28), maar dat verschil mag geen naam hebben.

♦ Afbeelding 27

♦ Afbeelding 28

En helemaal duidelijk is het zo, bijvoorbeeld met dat vreemde 'Hazenpoot' uit het begin: HASENPOTH (AIZPUTE) (afbeelding 29) of op een aantekenstrookje REVAL/TALLINN (afbeelding 30).

♦ Afbeelding 29

♦ Afbeelding 30

Tot slot

Wellicht duizelt het u, en dat is ook een beetje de bedoeling. Want het is toch heel leuk om een verwarrende plaatsnaam te lokaliseren, met rode konen te speuren in atlassen, postkantoorlijsten, woordenboeken en wat dies meer zij. Veel plezier!

Om te oefenen: ... waarheen gaat de volgende brief?

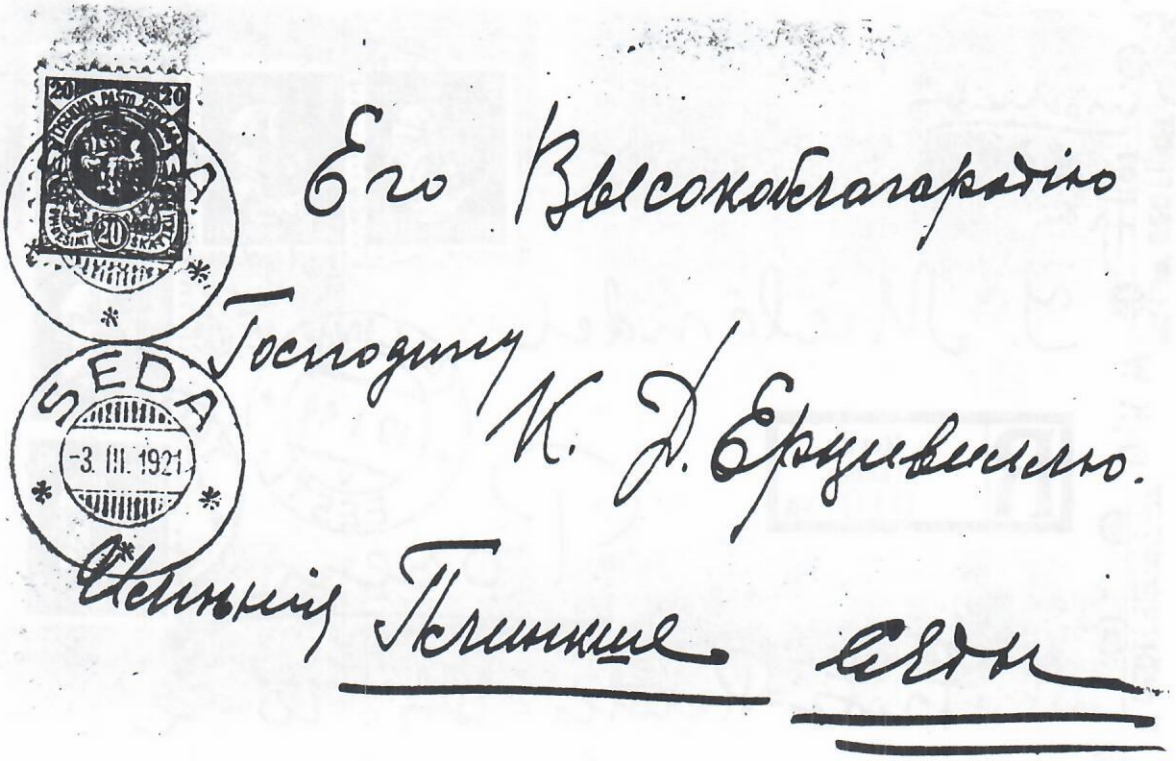

◆ Afbeelding 31

De kaart is ontleend aan *Speelbal der grote mogendheden*, door Martin van den Heuvel, Staatsuitgeverij, 1986. De nummers corresponderen met de afbeeldingen.

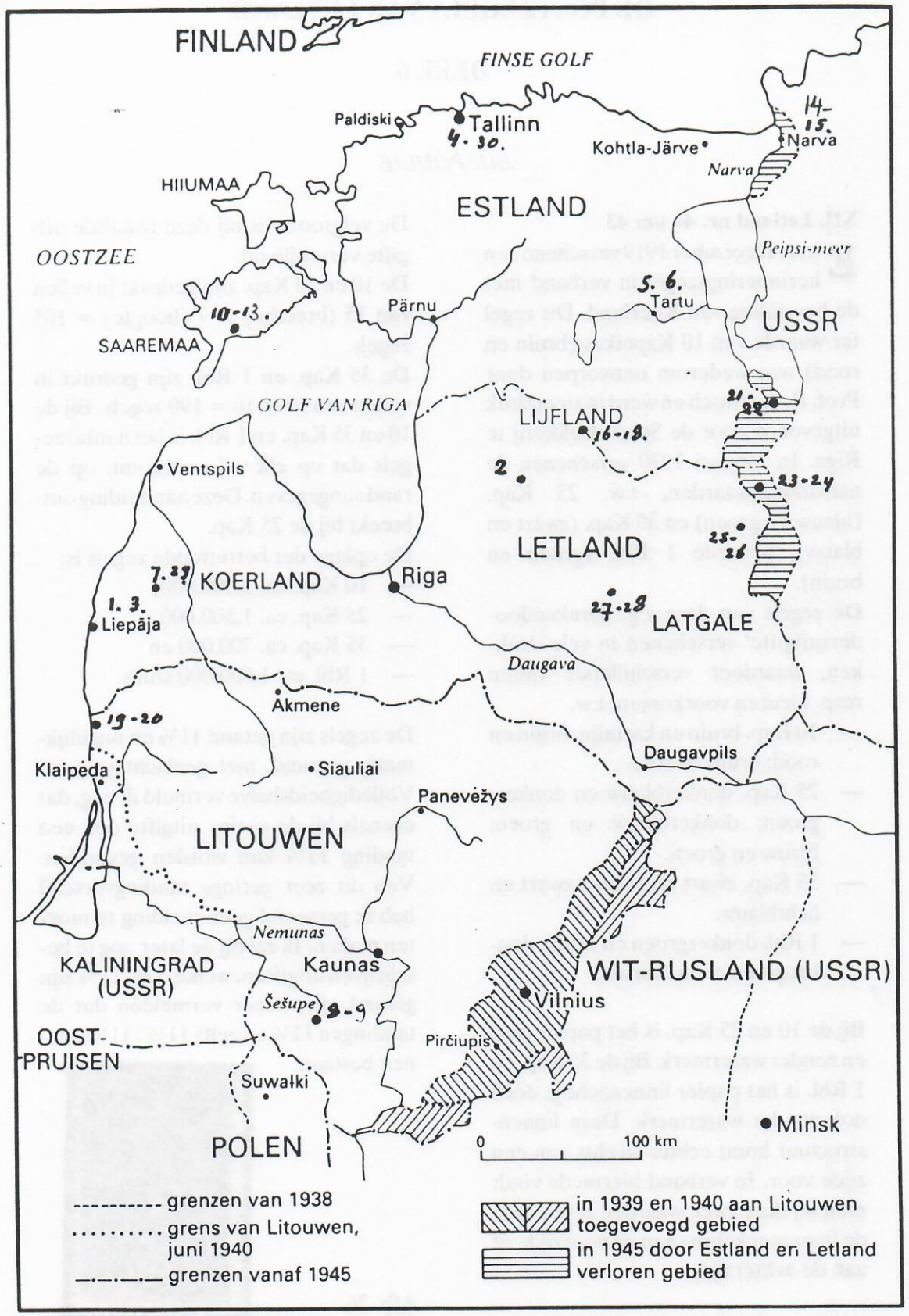
FINLAND
FINSE GOLF
Paldiski
Tallinn
4. 30.
Kohtla-Järve
Narva
14-15.
Narva
HIIUMAA
ESTLAND
OOSTZEE
Peipsi-meer
5. 6.
Tartu
USSR
10-13.
Pärnu
SAAREMAA
GOLF VAN RIGA
LIJFLAND
21-22
16-18.
2
Ventspils
23-24
25-26
LETLAND
7-29
KOERLAND
Riga
1. 3.
Liepāja
27-28
LATGALE
Daugava
Akmene
19-20
Daugavpils
Klaipeda
Siauliai
Panevėžys
LITOUWEN
Nemunas
KALININGRAD (USSR)
Kaunas
WIT-RUSLAND (USSR)
Šešupe
8-9
Vilnius
OOST-PRUISEN
Pirčiupis
Suwałki
Minsk
POLEN
0
100 km
grenzen van 1938
grens van Litouwen, juni 1940
grenzen vanaf 1945
in 1939 en 1940 aan Litouwen toegevoegd gebied
in 1945 door Estland en Letland verloren gebied

DE POSTZEGELS VAN LETLAND

DEEL 6

JAN POULIE

XII. Letland nr. 40 t/m 43

Eind December 1919 verscheen een herinneringszegel in verband met de bevrijding van Koerland. Dit zegel ter waarde van 10 Kapeikas (bruin en rood) was wederom ontworpen door Prof. R. Sarrinsch en werd in steendruk uitgevoerd door de Staatsdrukkerij te Riga. In Januari 1920 verschenen de aanvullingswaarden, t.w. 25 Kap. (blauw en groen) en 35 Kap. (zwart en blauw), alsmede 1 Rbl. (groen en bruin).

De zegels van deze z.g. 'Drakendoodersuitgifte' verschenen in vele drukken, waardoor verschillende tinten resp. kleuren voorkomen, t.w.

— 10 Kap. bruin en karmijn; bruin en rood; bruin en rose.
— 25 Kap. donkerblauw en donkergroen; donkerblauw en groen; blauw en groen.
— 35 Kap. zwart en blauw; zwart en lichtblauw.
— 1 Rbl. donkergroen en bruin; donkergroen en lichtbruin.

Bij de 10 en 25 Kap. is het papier glad en zonder watermerk. Bij de 35 Kap. en 1 Rbl. is het papier linnenachtig, doch ook zonder watermerk. Deze linnenstructuur komt echter slechts aan een zijde voor. In verband hiermede vindt men bij deze twee waarden zegels met de linnenteekening aan de voorzijde of aan de achterzijde.

De velgrootte is bij deze twaalfde uitgifte verschillend.

De 10 en 25 Kap. zijn gedrukt in vellen van 15 (breedte) × 7 (hoogte) = 105 zegels.

De 35 Kap. en 1 Rbl. zijn gedrukt in vellen van 19 × 10 = 190 zegels. Bij de 10 en 35 Kap. en 1 Rbl. is het aantal zegels dat op elk vel voorkomt, op de rand aangegeven. Deze aanduiding ontbreekt bij de 25 Kap.

De oplage der betreffende zegels is:

— 10 Kap. ca. 2.000.000,
— 25 Kap. ca. 1.500.000,
— 35 Kap. ca. 700.000 en
— 1 Rbl. ca. 1.000.000 stuks.

De zegels zijn getand 11½ en ongelijkmatig gegomd, met geelachtige gom. Volledigheidshalve vermeld ik nog, dat evenals bij de vorige uitgifte ook een tanding 11¼ kan worden gevonden. Van dit zeer geringe tandingverschil heb ik gemeend geen melding te moeten maken. Ik zal bij de later nog te beschrijven uitgiften, welke o.m. 11½ zijn getand, niet meer vermelden dat de tandingen 11¼ en zelfs 11½ : 11¼ kunnen bestaan.

Afb. 76.

Afb 77.

Zegels met duidelijke spiegelafdruk ('Abklatsch') van de omranding vindt men bij de 10 en 25 Kap. (afb. 76). Tevens komt voor een duidelijke spiegelafdruk ('Abklatsch') van het middenstuk der 10 en 25 Kap. (afb. 77). Voorts vindt men van dezen spiegelafdruk bij de 25 Kap. min of meer verschoven dubbeldrukken, alsmede een duidelijk verschoven spiegelafdruk.
Tenslotte komt nog voor een sterk verschoven scheefstaande spiegelafdruk van de omranding bij de 10 en 25 Kap. (afb. 78).

Afb. 78

Bij de andere waarden komen deze spiegelafdrukken op de achterzijde van het zegel niet voor.
Bij het onderzoek naar voorkomende plaatfouten constateerde ik fouten bij het middenstuk van de 25 Kap. welke in het eene vel wel en in het andere vel niet voorkomen, terwijl de fouten van het andere vel niet bij het eerste vel te vinden waren. Hieruit kan ik dus afleiden dat voor den druk van het middenstuk der 25 Kap. twee verschillende platen werden gebruikt. De fouten van de omranding komen in beide gevallen overeen, zoodat hiervoor blijkbaar één en dezelfde plaat is gebruikt. Er is echter geen verschil te constateeren tusschen de zegels met een middenstuk van plaat I en de zegels met een middenstuk van plaat II.

De duidelijkste plaatfouten zijn:

— 10 Kap.:
zegel 15: laatste *a* van Latwija zonder eindstreep.
zegel 22: witte punt boven staart van den draak.
zegel 99: witte vlek onder linkervoet.

— 25 Kap. Plaat I:
zegel 42: *p* van linker kap. bovenaan beschadigd.
zegel 67: *p* van linker kap. onderaan beschadigd.
zegel 74: witte streep van 6 mM. boven *w* van Latwija.
zegel 77: groene vlek op het schild.
zegel 92: laatste *a* van Latwija zonder eindstreep.

— 25 Kap. Plaat II:
zegel 42: *p* van linker kap. bovenaan beschadigd.
zegel 44: wit vlekje rechts onder *a* van Latwija.
zegel 67: *p* van linker kap. onderaan beschadigd.
zegel 73: wit vlekje links van rechteronderarm.
zegel 75: wit vlekje aan het einde van letter *L* onder Latwija.

— 35 Kap.:
zegel 6: blauw vlekje in rechteronderarm.
zegel 22: dakje inplaats van tweede punt op *ij* in Latwija.
zegel 44: punt boven *a* van Latwija.
zegel 71: eerste *a* van Latwija zit onderaan vast aan *L*.
zegel 122: punt onder *3*.
zegel 133: oksel van rechterarm beschadigd.
— 1 Rbl.:
zegel 30: wit vlekje rechts onder *a* van Latwija.
zegel 71: wit vlekje in rechterbovenhoek van het middenstuk.
zegel 74: *u* van linker rub beschadigd.
zegel 122: laatste *a* van Latwija zonder eindstreep.
zegel 174: voet van *L* van Latwija vertoont dwarsstreepje.

Ook bij deze uitgifte komen vele druktoevalligheden voor. Bij de 10 en 25 Kap. vindt men zegels met versmeerden druk van het midden. Voorts vindt men bij alle waarden zegels met verschoven middenstuk (afb. 79). Papiervouwen komen dikwijls voor.

Afb. 79

Tenslotte bestaan van deze uitgiften nog twee typische afwijkingen, t.w.:

— 25 Kap. waarbij het middenstuk aan beide zijden is gedrukt (afb. 80).
— 10 Kap. waarbij het middenstuk aan beide zijden is gedrukt (afb. 81).

Afb. 80

Afb. 81

Deze afwijking is echter slechts gevonden bij zegels welke gelijktijdig een spiegelafdruk ('Abklatsch') van de omranding vertoonen.
Deze twee laatstgenoemde afwijkingen zijn zeer zeldzaam en moeten niet worden verwisseld met de veelvuldig voorkomende zegels met 'Abklatsch'. Indien men de afbeeldingen 76, 77, 80 en 81 met elkaar vergelijkt, is het verschil duidelijk zichtbaar, trouwens de 'Abklatsch' is een spiegelbeeld en het aan beide zijden met een middenstuk bedrukt zegel vertoont een gewoon beeld.
Bij deze 'Drakendoodersuitgifte' vindt

men vele tandingafwijkingen. In mijn bezit zijn:

— 10 Kap., 25 Kap., 35 Kap. en 1 Rbl. linkervelrand ongetand.
— 10 Kap., 25 Kap. en 35 Kap. bovenvelrand ongetand.
— 10 Kap., 25 Kap. en 1 Rbl. rechtervelrand ongetand.
— 10 Kap., 25 Kap. en 35 Kap. ondervelrand ongetand.
— 10 Kap., 25 Kap. 35 Kap. en 1 Rbl. verticaal ongetand in paar.
— 10 Kap. en 1 Rbl. verticaal ongetand in strip van drie.
— 10 Kap., 35 Kap. en 1 Rbl. verticaal ongetand in strip van vier.
— 10 Kap., 25 Kap., 35 Kap. en 1 Rbl. horizontaal ongetand in paar.
— 10 Kap., 25 Kap. 35 Kap. en 1 Rbl. verticaal dubbel getand.
— 10 Kap., 35 Kap. en 1 Rbl. horizontaal dubbel getand.
— 25 Kap. dubbele tanding bovenvelrand.
— 25 Kap. horizontaal ongetand in paar en bovenvelrand ongetand.
— 25 Kap. horizontaal ongetand in strip van drie.
— 25 Kap. gedeeltelijk verticaal ongetand in strip van vier.
— 1 Rbl. gedeeltelijk verticaal ongetand in paar.
— 1 Rbl. verticaal ongetand in strip van vijf.

Voorts komen speciaal bij de 35 Kap. sterk verschoven tandingen voor (afb. 82).

Afb. 82

Ongetande zegels bestaan van deze 'Drakendoodersuitgifte' niet. Eventueel aangeboden ongetande exemplaren of paren met zeer breede randen zijn ontstaan doordat bij exemplaren met verschoven tanding een en ander zoodanig is geknipt, dat men den indruk krijgt dat de zegels echt ongetand bestaan.
Bij de 10 Kap. en 35 Kap. vindt men vele hoekstukken waarbij de tanding een grillige vorm aanneemt en het zegel hierdoor ten deele ongetand blijft (zie afb. 73 in vorig nummer).
De 10 Kap. is gedurende een dag in Libau gehalveerd gebruikt en wel op 7 October 1920. M.i. is dit maakwerk.

Vervalschingen zijn mij van deze twaalfde uitgifte niet bekend. De volgende proefdrukken zijn in mijn bezit:

1e. omranding 10 Kap. en 1 Rbl. samenhangend (afb. 83), gedrukt op grijsachtig papier.

Afb. 83

2e. omranding 35 Kap. en 25 Kap. samenhangend, gedrukt op geelachtig papier.

3e. middenstuk (afb. 84) gedrukt op geelachtig papier.

Afb. 84

Deze proefdrukken zijn zeer zeldzaam. Veelal worden echter als origineele proefdrukken beschouwd resp. verkocht de z.g. zwartdrukken. Deze zijn bij vergelijking met de echte origineele proefdrukken direct te herkennen. Omdat dit echte vergelijkingsmateriaal bijna steeds ontbreekt zij nog het volgende vermeld: De origineele proefdrukken zijn zeer fijn uitgevoerd en komen voor samenhangend, d.w.z. 10 Kap. met 1 Rbl. (afb. 83) of 35 Kap. met 25 Kap. Het papier is dun doch stevig; grijsachtig bij de 10 Kap. en 1 Rbl; geelachtig bij de 35 Kap. en 25 Kap.

Bij de z.g. zwartdrukken vindt men in tegenstelling met de echte proefdrukken steeds dezelfde waarde in paren, blokken of losse exemplaren, terwijl de druk veel grover is.

Voorts is het papier bij deze zwartdrukken grof en poreus. De tint is geelachtig en soms met aan de achterzijde een oranje rasterdruk. Bij deze zwartdrukken vindt men ook nog een kopstaande dubbeldruk van de 10 Kap. en een verschoven dubbeldruk van de 1 Rbl.

Deze zwartdrukken zijn mij alleen van de omranding bekend en hebben m.i. geen groote waarde, hoewel het afdrukken in zwart van de origineele plaat zijn.

Bij gebrek aan voldoende echte proefdrukken (waarde ca. *f* 35,— per stuk) worden deze z.g. zwartdrukken (waarde ca. *f* 1,— per stuk) als echte proefdrukken aangeboden, temeer waar *Michel* de fout maakt deze afdrukken op licht, grof papier als proefdrukken te qualificeeren.

Er is te catalogiseeren:

— nr. 40: 10 Kap. (bruin en karmijn).
— nr. 40*a*: 10 Kap. (bruin en rood).
— nr. 40*b*: 10 Kap. (bruin en rose).
— nr. 41: 25 Kap. (donkerblauw en donkergroen).
— nr. 41*a*: 25 Kap. (donkerblauw en groen).
— nr. 41*b*: 25 Kap. (blauw en groen).
— nr. 42: 35 Kap. (zwart en blauw).
— nr. 42*a*: 35 Kap. (zwart en lichtblauw).
— nr. 43: 1 Rbl. (donkergroen en bruin).

— nr. 43*a*: 1 Rbl. (donkergroen en lichtbruin).

XIII. Letland nr. 44 en 45

Op 24 Maart 1920 werd uitgegeven ter herdenking van de bevrijding van Letgallen een tweetal zegels ter waarde van 50 Kapeikas en 1 Roebel. De teekening van beide zegels is gelijk. Het ontwerp was van prof. R. Sarrinsch en werd in steendruk uitgevoerd door de Staatsdrukkerij te Riga. Het zegel vertoont een symbolische voorstelling, t.w. Moeder Latvija verwelkomt met open armen haar derde kind Letgallen. De andere kinderen welke naast haar staan stellen voor Lijfland en Koerland, welke gebiedsdelen reeds voordien van de Sowjetbezetting waren bevrijd. (Zie de beschrijving der 5e en 6e uitgifte (Noord Letland en Riga is Lijfland) en van de 12e uitgifte (Koerland) van Letland).

Deze zegels, welke de herinnering aan dit heuglijke feit aan de vergetelheid ontrukken, zijn gedrukt in vellen van 9 (breedte) × 12 hoogte) = 108 stuks. De 50 Kap. is groen en rood. De 1 Rbl. is donkergroen en bruin. Er bestaan verschillende tinten.

Deze uitgifte is gedrukt op de blanco achterzijde van onvoltooide 10 Mark biljetten (afb. 85) van het westleger onder Bermondt-Awaloff. De 'Kreditkassenscheine' welke in ons land omstreeks half Mei hun intrede hebben gedaan, blijken dus niets nieuws te zijn. Immers in Letland werd dit betalingsmiddel reeds in 1919 door de Duitsche Vrijwilligers, die tegen de Sowjets opereerden, gebruikt.

Afb. 85

Bij het herdrukken der achterzijde van de door de Letten gevonden door de Duitschers achtergelaten voorraad onvoltooide biljetten, is er geen acht op geslagen, dat de vellen van onvoltooide biljetten op dezelfde wijze werden bedrukt. Tengevolge hiervan is een deel rechtstaand en een deel kopstaand bedrukt. Of een zegel rechtstaanden dan wel kopstaanden biljetdruk vertoont is bij deze uitgifte direct vast te stellen. Bij afb. 85 vindt U een voorbeeld van rechtstaanden druk. Een voorbeeld van kopstaanden druk vindt U bij afb. 86. De biljetten vertoonen geen watermerk.

Afb. 86

De oplage der betreffende zegels is:
— 50 Kap. ca. 2.000.000 stuks en
— 1 Rbl. ca. 1.000.000 stuks.

Van de 1 Rbl. is de geheele oplage en van de 50 Kap. is het grootste gedeelte der oplage verkocht. Het onverkocht gebleven restant der 50 Kap. oplage, m.i. ongeveer 600.000 stuks, is in 1921 overdrukt. Deze overdrukken zullen t.z.t. nader worden beschreven. De zegels zijn getand 11½ en gelijkmatig gegomd met kleurlooze gom. Het papier komt voor in verschillende dikten. Men vindt zegels, waarbij tengevolge van dunner papier de biljetdruk door het zegel heenschijnt.
De 1 Rbl. vertoont 2 typen, welke in hetzelfde vel voorkomen. Type I is gelijk aan de 50 Kap. en vertoont een breede hand (zie afb. 87, pijl 1). Bij type II is de hand smaller (zie afb.87, pijl 2).

Afb. 87

In een vel van 108 zegels vindt men 81 stuks van Type I en 27 stuks van Type II. Type II is dus het zeldzaamste van beide typen. De zegels van Type II zijn de nummers: 3, 7, 12, 16, 17, 21, 25, 30, 34, 37, 39, 43, 48, 52, 55, 57, 61, 66, 70, 75, 79, 84, 88, 93, 97, 102 en 106.
Zegels met duidelijken spiegelafdruk ('Abklatsch') van de omranding vindt men bij de 50 Kap. Tevens komt voor een duidelijke spiegelafdruk ('Abklatsch') van het middenstuk bij de 50 Kap. en de 1 Rbl. Voorts vindt men zegels met een gedeeltelijken spiegelafdruk. Plaatfouten komen in grooten getale voor. De duidelijkste plaatfouten zijn:

— 50 Kap.:
zegel 4: wit streepje op borst van kind links.
zegel 24: witte omranding links van linker kap gebroken.
zegel 29: groene vlek links boven in omranding van het midden.
zegel 34: witte omranding boven linker kap gebroken.
zegel 41: witte stip links op muts.
zegel 42: roode vlek in het cijfer *0*.
zegel 53: onderste ster rechts gebroken.
zegel 73: groene vlek bij het cijfer *5*.
zegel 93: Moeder Latvija met witte vlek op het voorhoofd.

— 1 Rbl.:
zegel 6: witte punt boven versiering boven rub. rechts.
zegel 9: witte streep in rechterbenedenhoek.
zegel 26: witte vlek rechtsboven in omranding van het midden.
zegel 41: groene vlek op kin van het kind links.
zegel 69: witte punt links van versiering boven rub. links.
zegel 78: groene punt in rechter ster links boven.
zegel 79: witte stip links op muts.
zegel 88: groote witte vlek rechts beneden in buitenste omrandingslijn van het midden.
zegel 108: groene vlek tusschen ar-

men kind rechts en witte punt in groene omranding om *1*.

Van beide waarden vindt men zegels met versmeerden druk. Voorts vindt men bij de 50 kap. zegels met verschoven middenstuk. Bij deze uitgifte vindt men vele tandingafwijkingen. In mijn bezit zijn:

— 50 Kap., 1 Rbl. linkervelrand ongetand.
— 50 Kap., 1 Rbl. bovenvelrand ongetand.
— 50 Kap. rechtervelrand ongetand.
— 50 Kap., 1 Rbl. benedenvelrand ongetand.
— 50 Kap., 1 Rbl., verticaal ongetand in paar.
— 1 Rbl. verticaal ongetand in strip van drie.
— 1 Rbl. verticaal ongetand in strip van vier.
— 50 Kap. verticaal ongetand in strip van vijf.
— 1 Rbl. horizontaal getand in paar.
— 1 Rbl. horizontaal ongetand in strip van drie.
— 50 Kap. verticaal dubbel getand.
— 50 Kap. horizontaal dubbel getand.
— 1 Rbl. horizontaal dubbel getand (tweede tanding door het zegelbeeld).

Bij deze zegels komen ook sterk verschoven tandingen voor. Ongetande zegels bestaan van deze uitgifte niet. Evtl. aangeboden ongetande exemplaren of paren met zeer breede randen zijn ontstaan doordat bij exemplaren met verschoven tanding, een en ander zoodanig is beknipt, dat men den indruk krijgt, dat de zegels echt ongetand bestaan.

Afb. 88 geeft een normale afmeting Afb. 89 geeft een zegel in enigszins grooter formaat.

Afb. 88

Afb. 89

Bij beide waarden vindt men soms hoekstukken, waarbij de tanding een grillige vorm aanneemt en het zegel hierdoor ten deele ongetand blijft (zie afb. 73 in het vorige nummer).

Voorts heb ik in mijn verzameling een exemplaar van de 50 Kap., waarbij tijdens het drukken een hoek omgeslagen is geweest, waardoor een deel der groene omranding op de achterzijde van de velrand is terecht gekomen. (afb. 90).

Afb. 90

Bij de 1 Rbl. vindt men zegels met dubbele tanding, welke over elkaar is gekomen. Deze tanding noemt men 'diamanttanding' (afb. 91).

Afb. 91

Vervalschingen van deze uitgifte zijn mij niet bekend. Er bestaat een proefdruk, t.w. omranding van 35 Kap. en 1 Rbl. naast elkaar geplaatst, met onder elke omranding het middenstuk (afb. 92), gedrukt op geelachtig papier. Deze proefdruk is zeer zeldzaam (waarde ca. *f* 200,—).

Afb. 92

De 35 Kap. waarde is nooit als zegel uitgegeven en men heeft de cijfers 35 later dus in 50 veranderd.
Een proefdruk van de omranding der 50 Kap. bestaat voor zoover mij bekend niet.

Er is te catalogiseeren:
— nr. 44: 50 Kap. groen en rood.
— nr. 44*a*: 50 Kap. groen en rose.
— nr. 45: 1 Rbl. donkergroen en oker.
— nr. 45*a*: 1 Rbl. donkergroen en geelbruin.

Verantwoording
Hoofdstuk XII verscheen in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, jaargang 19, nr. 12 (16 december 1940), blz. 245-247.
Hoofdstuk XIII verscheen in het *Maandblad*, jaargang 20, nr. 1 (16 januari 1941), blz. 25 en 26.

GELEZEN EN TE LEZEN

RUUD VAN WIJNEN

Ditmaal drie tijdschriften, *Rossica* — *Ямщик* en *The British Journal*, uit de herfst van 1994.

Rossica

In oktober verscheen nr. 123 van de *Rossica*. Voor 'ons' van direct belang is een bijdrage van Alexander Epstein: 'Russian postal censorship in the Baltic during WW I (1914-1917)'. De vertaling vindt u in dit blad, met dank aan de *Rossica* en de heer Epstein voor hun bereidwillige medewerking.

De huidige ontwikkelingen op filatelistisch gebied in de onafhankelijke staten van de ex-Sovjet-Unie baren zorgen. Wat is echt, wat is zooi? En dan schijnen er nog ervaren 'deskundige' verzamelaars te zijn die 'zooi' met een schijn van echtheid verkopen aan onwetende beginners. Nou ja!

Ivo — altijd op zoek naar wat zich lastig laat zoeken — komt uit op de grootste simpelheid en eenvoud voor iedere verzamelaar: zegels waarvoor ze zijn, als enkelfrankering op een poststuk volgens het juiste tarief. Van de Sovjet-Unie! Succes, Ivo! Niet echt filatelie, maar ook heel mooi ... paspoortleges onder Nicolaas II.

November 1994, nr. 35 van *The Post Rider*

Ook hier, met als voorbeeld Moldavië, opwinding over het wel en wee (of wel en nee?) van de ex-Sovjet-Unie. Veel aandacht èn afbeeldingen voor 'Germanica', filatelistisch materiaal met betrekking tot Duitsland en de Duitsers in de Sovjet-Unie. Wat dacht u van post uit het Karl Liebknecht-district aan de *Staats-Anzeiger* in Bismarck, 1932? Ivo vond toch iets lastigs ... briefkaarten verzonden door etnische Duitsers in de Sovjet-Unie. 'Ich Bitte das Hilfskomitet des Roten Kreuzes mir mehl entsagen und mir mitzuhelfen', 1933. Barre tijden.

Verder, ook bar, 'Hongersnood in de Oekraïne' door Andrew Cronin en, ook opnieuw, Alexander Epstein met 'Russische veldpost in Finland tijdens WO I'.

December 1994, *The British Journal of Russian Philately*, no. 77

'Bad timing?' Hoezo? De inhoud lijdt er niet onder, Ivo! Veel op de rails over postwagonstempels, ook 'do they exist'-voorbeelden die via-via-via zouden moeten bestaan. Wie heeft ze in z'n album en hoe krijg ik ze ooit? Lezenswaardig: 'Odessa MKV-ovaalstempel' door Leonard Tann. Op welk station vertrekken we? Ivo 'denkt' en 'computert' over de Oekraïne, 1992-1994. (Was te zien in IJmuiden, complimenten met verguld zilver!) Bad timing ... fine issue!